

Yleisen kirjaston ja alakoulun yhteistyö

Kirjasto oppilaan oppimisympäristön laajentajana ja toimijuuden tukijana

Ida Norr

Pro gradu –tutkielma

Kasvatustiede

Opettajankoulutuslaitos

Rauman yksikkö

Turun yliopisto

Toukokuu 2018

TIIVISTELMÄ

Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Rauman yksikkö

NORR, IDA

Yleisen kirjaston ja alakoulun yhteistyö: Kirjasto oppilaan oppimisympäristön laajentajana ja toimijuuden tukijana

Pro gradu -tutkielma, 61s., 2 liites.

Kasvatustiede

Toukokuu 2018

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa millaista yhteistyötä yleisellä kirjastolla ja alakouluilla on tutkimuksen tekohetkellä Turun seudulla. Tutkimuksella pyritään lisäksi selvittämään, mitä ongelmakohtia kirjaston ja koulun yhteistyössä on tällä hetkellä ja miten yhteistyötä voisi kirjaston näkökulmasta edelleen kehittää. Tutkimuksessa selvitetään näiden lisäksi, miten kirjasto toimii oppimisympäristönä, ja miten kirjaston ja koulun yhteistyö tukee oppilaan toimijuutta ja osallisuutta.

Tutkimus on laadullinen. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluun osallistui viisi kirjastonhoitajaa, joiden työalueena olivat Turun seudun kirjastot. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Tutkimuksen aineisto on kerätty kevään/kesän 2017 aikana.

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysin filosofisena lähestymistapana on hermeneutiikka, jonka avainkäsitteitä ovat tulkinta ja ymmärtäminen. Aineistoa on pyritty todella ymmärtämään ja tulkitsemaan, kuitenkin ylitulkintaa välttäen. Tuloksissa on tästä syystä esillä runsaasti aineistokatkelmia.

Tulokset on jaoteltu oppilaiden oppimisympäristön laajentamiseen, kirjaston tarjoamiin palveluihin ja yhteistyön kehittämideoihin. Aineistosta nousi lisäksi suureksi yhteistyötä määrittäväksi tekijäksi opettajien osuus. Tärkeimmäksi kirjaston ja alakoulun yhteistyön tehtäväksi nimettiin lukemaan oppimisen ja lukuharrastuksen tukeminen. Suurin ongelmakohta yhteistyössä olivat opettajat, joita ei saatu kirjaston palveluiden pariin.

Avainsanat: yleinen kirjasto, alakoulu, yhteistyö, lukeminen, lukuharrastus, tiedonhallintataidot, mediakasvatus, toimijuus, osallisuus, oppimisympäristö

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	4
2 KIRJASTO KOULUA TUKEVANA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ.....	6
2.1 Oppilaan toimijuuden tukeminen.....	7
2.2 Oppilaan oppimisympäristön laajentaminen	9
2.3 Opetuksen ja oppimisen kokonaisvaltaisuus	11
3 KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN SISÄLTÖJÄ.....	13
3.1 Lukemaan oppimisen ja lukuharrastuksen tukeminen	14
3.2 Tiedonhallintataidot	17
3.3 Mediakasvatus	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimustehtävä.....	23
4.2 Tutkimusmenetelmä.....	23
4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta	24
4.4 Aineiston analyysi.....	25
5 TULOKSET	28
5.1 Kirjaston ja koulun yhteistyö.....	28
5.1.1 Lukemaan oppiminen ja lukuharrastus.....	28
5.1.2 Tiedonhallintataidot.....	30
5.1.3 Mediakasvatus.....	32
5.2 Kirjasto oppilaan oppimisympäristön laajentajana ja kokonaisvaltaisen oppimisen tukijana	34
5.3 Kirjasto oppilaan toimijuuden tukijana	36
5.4 Kirjaston ja koulun yhteistyön toimivuus.....	38
5.5 Kehitysideoita kirjaston ja koulun yhteistyöhön.....	45
6 POHDINTA	49
6.1 Tulosten tarkastelu	49
6.2 Tutkimuseettiset seikat ja tutkimuksen luotettavuus.....	51
6.3 Jatkotutkimusideoita	53
LÄHTEET.....	54
LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Kirjaston ja koulun yhteistyön keskeinen alue on ohjata oppilaat kirjaston käyttöön ja pyrkiä lisäämään oppilaiden lukuharrastusta. Lukuharrastuksen väheneminen on ollut kirjaston ja koulun yhteinen huolenaihe. Nyky-yhteiskunnassa kirjalla on lasten elämässä monia kilpailijoita. Lapsi ei tutustu kirjallisuuteen automaattisesti, vaan kirja on tuotava lapsen luo, tai vaihtoehtoisesti lapsi kirjan luo. (Jäppinen 2000, 93-94)

Nykyajan tendenssi on, että lapset ja nuoret lukevat yhä vähemmän. Varsinkin poikien lukutaito on huomattavasti heikentynyt. Kilpailu vapaa-ajasta on kovaa ja haasteena on saada lukuharrastus nostettua takaisin muiden harrastusten rinnalle. Tästä syystä kirjaston ja koulun yhteistyö on nykypäivänä erityisen tärkeää. Kirjaston henkilökunnalla on arvokasta ammattitaitoa ja tietoa siitä, miten oppilaita voisi innostaa kirjojen pariin. Kirjaston henkilökunnan näkökulma ottaa huomioon myös sen, että oppilaiden on tärkeää päästä itse osallistumaan esimerkiksi tätä koskeviin kirjavalintoihin.

Kirjaston ja koulun yhteistyö edistää oppilaiden lukuharrastuksen lisääntymistä ja perinteisen lukutaidon ylläpitämistä. Yhteistyön avulla kirjasto tulee oppilaille tutuksi, jolloin kirjaston käyttäminen myös vapaa-ajalla on luontevampaa. Kirjaston henkilökunnan tullessa oppilaille tutuksi kirjastossa käyminen helpottuu entisestään. Säännöllinen kirjaston käyttö kouluaikoina turvaa kirjaston käytön myös koulu-uran jälkeen. Monen oppilaan vanhemmat eivät käytä kirjastoa, jolloin ainut kosketus kirjastoon tulee koulun kautta.

Kirjaston perimmäinen tehtävä on tukea perinteistä lukutaitoa ja lukuharrastusta. Hyvä peruslukutaito helpottaa koulu-uraa. Sanavarasto kasvaa, mielikuvitus kehittyy ja lukeminen sujuvoituu ja nopeutuu. Perinteisen lukutaidon rinnalle on noussut myös monilukutaito ja mediakasvatus, joita kirjasto toiminnallaan tukee. Kirjastot tarjoavat tähän tarkoitukseen esimerkiksi tietokoneita, musiikkia, pelejä, kirjoja ja tietokantoja. Kaikkien näiden käyttö vaatii käyttäjältään erilaista lähestymistapaa, ja kirjaston tehtävänä on auttaa prosessissa. (Sallmén 2009, 17-18)

Kirjaston ja koulun yhteistyö on erilaista eri paikkakunnilla. Suuressa roolissa yhteistyön onnistumiselle on kirjaston henkilökunnan motivoitunut ote, ja varsinkin opettajan oma innostus. Ilman näitä yhteistyötä ei ole. Opettajan vastuulla on tuoda luokkansa kirjastoon, ja ilman opettajan kiinnostusta kirjastoa kohtaan kirjastossa käyntejä ei ole. Osa opettajista käyttää kirjastoa aktiivisesti oppilaidensa kanssa, osa taas ei käy kirjastossa oppilaidensa kanssa koskaan. Oppilaiden kosketus

kirjastoon ei saisi olla opettajan kiinnostuksesta riippuvaista. Jokaisen tulisi saada tasavertaisesti kokemuksia kirjaston käytöstä koulu-uransa aikana.

Oppilas, joka on kouluaikoinaan käyttänyt kirjastoa, käyttää sitä todennäköisesti vielä pitkään koulun loppumisen jälkeen. Parhaiten kirjaston käytön turvaa se, että oppilas on päässyt koulussa säännöllisesti ja useasti luokkansa kanssa kirjastoon, ja lisäksi päässyt käyttämään eri medioita ja tottunut ottamaan itse asioista selvää. Kirjaston käytön mahdollisuudet eivät välttämättä avaudu, mikäli oppilaalle ei innostavasti esitellä kirjastoa ja sen palveluja. (Lyytinen-Levander 2009, 189-190)

Kirjasto on monille tuttu paikka jo ennen koulunaloitusta. Luokan kanssa oppilaan on helppo lähteä kirjastoon. Opettajalla ei kuitenkaan aina ole kirjastossa tuttua ja toimivaa kontaktia, jonka vuoksi yhteistyön aloittaminen takkuilee. (Heinonen 2011, 10) Yhteisen suunnittelun lisäksi onkin tärkeää sopia sekä kirjaston että koulun henkilökunnasta yhteyshenkilöt, jotka huolehtivat yhteistyön toteutumisesta. Haasteita yhteistyön vakiintumiseksi luovat koulun tiukat aikataulut. Kirjastot ovat myös todenneet ensikontaktin saamisen kouluun olevan välillä haastavaa. Kirjaston ja koulun yhteistyön aloittaminen vaatii kärsivällisyyttä. Yhteyshenkilöiden sopiminen auttaa vauhdittamaan yhteistyön alkua. (Aaltonen 2014, 14)

Myös yhteistyön kehittämisen kannalta opettajan kiinnostus on olennaisessa osassa. Kirjasto ei saa tietoa koulun tarpeista ilman opettajilta tullutta rakentavaa palautetta. Yhteistyön mielekkyys on riippuvainen molemminpuoleisesta arvostuksesta toisen ammattitaitoa kohtaan. Kouluilla on monia odotuksia kirjastoilta, joihin kirjasto pyrkii vastaamaan mahdollisuuksien mukaan. Aktiivisuus kirjastojen käytössä vaihtelee kunnittain. Yksi suurimmista koulun odotuksista kirjastolta on oppilaiden oppimisesta kiinnostunut henkilökunta. Jotta koulun ja kirjaston yhteistyö olisi mahdollisimman hedelmällistä, tulee kirjastojen osoittaa kouluille selvästi, kuka heillä vastaa kouluyhteistyöstä. Tällä tavoin koulujen on helpompi olla yhteydessä kirjastoon. (Sinko 2000,17-18) Koulun ja kirjaston yhteistyön toimivuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että kirjastoissa on riittävästi henkilökuntaa, ja että he kehittävät toimintamallejaan vastaamaan koulujen lisääntyvään tiedontarpeeseen. Myös kirjastohenkilöstön pedagogisen osaamisen aluetta tulisi vahvistaa. (Dromberg 2000, 11) Kirjastolla on tavoitteena myös ylläpitää uusia lukutaidon muotoja, ja ohjata tunnistamaan näitä.

2 KIRJASTO KOULUA TUKEVANA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Oppimisympäristö voidaan määritellä paikaksi, jonka tavoitteena on edistää oppimista. Oppimisympäristössä oppijoilla tulee olla käytettävissään erilaisia resursseja ongelmanratkaisutaidon kehittämiseen ja asioiden ymmärtämiseen. Oppimisympäristön ei tarvitse liittyä ainoastaan kouluympäristöön. Oppimisympäristössä oppija on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, johon kuuluvat toimintatila ja siihen liittyvät ihmiset (oppilaat, opettaja, muut asiantuntijat). (Piispanen 2008, 15-16 & 140-142)

Koulun tulee kehittää oppilaiden valmiuksia toimia myös koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Arvostus eri osaamisalueita kohtaan syntyy, kun koulu pitää yhteyttä koulun ulkopuolella toimiviin yhteisöihin. (Kumpulainen, Krokfors, Lipponen, Tissari, Hilppö & Rajala 2010, 38) Oppijan kasvua tukevien oppimisympäristöjen tulee vahvistaa syvällistä ja monipuolista ymmärrystä ja sen laajentumista oppimisen kohteena oleviin ilmiöihin. Tiedot, taidot, asenteet ja arvot sisältyvät ymmärrykseen. Keskeisimpiä ovat ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen, argumentoinnin, kyseenalaistamisen ja tiedon perustelun taidot sekä kyky tiedon hakemiseen, käsittelyyn ja arvioimiseen. (Kumpulainen ym. 2010, 17)

Oppilaat viettävät koulussa paljon aikaa, jonka vuoksi koulu ei saisi olla erillisenä osana, vaan linkitettyä oppilaiden muuhun elämään. Koulussa oppilaan tulisi oppia käyttämään oikeita ”työkaluja” oikeissa tilanteissa. Oppilaan koulussa oppimat asiat tulisi olla siirrettävissä hänen elämänpiiriinsä. (Piispanen 2008, 146) Kirjastot toimivat hyvänä linkkinä koulun ja kodin välillä. Kun koulusta käydään säännöllisesti kirjastossa, tulee kirjasto tutuksi oppimisympäristöksi, jossa voi käydä myös kouluajan ulkopuolella.

Oppiminen voi olla tiedostettua tai tiedostamatonta. Oppimistapahtumassa oppija sisäistää uusia tietoja ja taitoja oppimisen kohteena olevasta aiheesta. (Sarason 2004, 293) Ympäristöt, joissa yksilö toimii ja oppii voidaan jaotella fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen ympäristöön. (Ahvenainen, Ikonen & Koro 2001, 193)

Fyysinen ympäristö sisältää kaikki aineelliset olosuhteet toiminnoillemme. Fyysinen ympäristö voi edistää, helpottaa ja innostaa oppimiseen tai päinvastoin rajoittaa, hankaloittaa ja jopa ehkäistä oppimistapahtumaa. (Härö, Piironen, Vesikansa & Vesikansa 1980, 50) Toiminta asettaa ympäristölle haasteet. Ympäristö taasen luo edellytykset toiminnan onnistumiselle/epäonnistumiselle. Tietynlainen toiminta siis vaatii kyseiselle toiminnalle sopivan

ympäristön. (Dewey 1951, 33, 41-42)

Fyysisessä oppimisympäristössä tulee varsinaisten tilojen lisäksi huomioida myös tarvikkeiden ja välineiden helppo saatavuus. Oppimisen näkökulmasta tämä tarkoittaa, että pedagogiset välineet ja materiaalit ovat oppilaiden saatavilla. (Piispanen 2008, 123) Kirjastot toimivat kouluille ja oppijoille tukevana palveluna. Kirjoitustaidon synnystä asti kirjat ovat olleet keskeisessä osassa kulttuuriperinnön säilyttämisessä ja välittämisessä. (Manninen ym. 2007, 103)

Oppiminen määritellään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tapahtumaksi, jossa tiedot ja taidot rakentavat kulttuurista osallisuutta. Oppimisympäristöjen tulee tukea oppilaan kehittymistä kriittistä tietoa arvioivaksi jäseneksi tietoyhteiskunnassa. Työvälineiden, materiaalien ja kirjastopalveluiden tulee olla oppilaiden käytettävissä niin, että oppilaat voivat opiskella myös itsenäisesti ja aktiivisesti. (Falck 2003, 27-28)

Moniammatillisessa yhteistyössä on myös haasteita, kuten yhteistyön osapuolten tietovarantojen hyödyntäminen pedagogisesti mielekkäästi. Opettajalla ja kirjastonhoitajalla saattaa olla hyvin erilainen käsitys oppimisesta. Eri näkökulmien yhdistäminen on usein hedelmällistä, varsinkin kun niistä saadaan rakennettua oppimista ja osallistumista monin tavoin tukeva opintovierailu. Parhaimmillaan yhteistyön tuloksena saadaan luotua oppimisympäristö, jossa kaikki oppilaat pääsevät osallistumaan ja saavat positiivisia oppimisen kokemuksia. Erilaisten oppimisympäristöjen yhteen nivoutuminen vaatii organisaatorajat ylittävää toimintaa. (Kumpulainen ym. 2011, 42-44)

Oppimateriaalit ovat saatavilla joustavasti eri välineillä ja eri paikoissa, myös kirjastossa. Tekninen ja sosiaalinen verkottuminen laajentavat oppimisympäristöjä. Uusilla välineillä sekä opettaja että oppilas pystyy tuottamaan vaivattomammin omaa aineistoa ja rakentaa yhteistä tietoa toisten oppijoiden tai asiantuntijoiden kanssa. (Manninen ym. 2007, 129.) Kirjaston henkilökunta on tässä ammattitaitoista, ja heidän tukensa ja apunsa näissä uusissa oppimisympäristöissä liikkumiseen on kullanarvoista.

2.1 Oppilaan toimijuuden tukeminen

Oppilaiden toimijuutta voidaan määritellä kompetenssin kautta. Tällöin oppilas nähdään aktiivisena toimijana (Hutchby & Moran-Ellis 1998, 16). Ihmisen elämässä toimijuuden kokemukset ovat tärkeitä, sillä ne luovat pystyvyyden, omistajuuden ja sitoutumisen tunteita ja antavat kokemuksen, että yksilö pystyvänsä vaikuttamaan sekä omiin että yhteisiin asioihin. Pystyvyyden tunteella on

vaikutusta siihen, kuinka pitkäjänteisesti asioiden eteen ponnistele. Yhteiskunnallisessa mielessä toimijuus tukee arvoja, joihin koulutuksen tulisi oppilaita ohjata ja kasvattaa. Lisäksi tämä tukee seikkoja, joita työelämässä työntekijältä vaaditaan. (Kumpulainen ym. 2010, 25)

Oppilaan toimijuuden tukeminen on tärkeää ja sen tulee edistää kriittistä suhtautumista tietoon (Kumpulainen ym. 2010, 52). Oppilaat eivät saa olla oppimisessaan passiivisessa roolissa, mikäli heitä halutaan kasvattaa aktiivisiksi toimijoiksi. Passiivisuudesta irrottautumisen kautta mahdollistuu työskentely, joka on luovaa. Perinteisiä oppitunnin normeja päästään rikkomaan, kun oppilaille annetaan mahdollisuus irtautua passiivisesta oppilaan roolista. Perinteisillä oppitunnin normeilla tässä tarkoitetaan opettajajohtoista opetusta ja oppilaiden passiivista tiedon vastaanottamista. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että oppilaat kokevat mielekkäiksi sellaiset oppitunnit, jotka antavat heille mahdollisuuden vapaaseen keskusteluun ja toisten oppilaiden mielipiteiden ja näkemysten kuulemiseen. (Gellin, Herranen, Junntila-Vitikka, Kiilakoski, Koskinen, Mäntylä, Niemi, Nivala, Pohjola & Vesikansa, 2012, 117)

Oppilaiden toimijuutta voidaan tukea opetussisältöjen valinnassa. Oppilaille tulee selkeyttä, mitä tavoitteita heille asetetaan ja mitä heiltä odotetaan. (Gellin ym. 2012, 118) Tämän lisäksi oppilaiden tietovarannot tulee tunnistaa ja tunnustaa. Oppimisen kohteena olevan aiheen tulisi linkittyä oppilaan maailmaan ja tämän aiempiin tietovarantoihin. Jokaisen oppilaan tulee saada osallistua ja jokaista oppilasta tulee arvostaa. Tämän kaltainen toimintakulttuuri luo oppimiselle sosiaalisen ja kognitiivisen tuen, jonka turvin jokaisen oppilaan vahvuudet kehittyvät omien resurssien ja motivaation pohjalta. Koulun haasteena onkin rakentaa pedagoginen toimintakulttuuri, joka mahdollistaa oppilaiden aktiivisen osallistumisen ja oppimisen. Koulutuksen tulee nivota yhteen eri oppimisympäristöjen ja oppijoiden tietovarannot. Tällä tavoin elinikäinen oppiminen ja elämänlaajuinen oppiminen on mahdollista. (Kumpulainen ym. 2011, 35)

Oppilaiden toimijuutta voidaan tukea vaihtamalla oppimisympäristöä. Uuden oppimisympäristön toimijoilta vaaditaan avoimuutta ja joustavuutta, muiden mukaan ottamista ja kykyä nähdä toiminta muiden osapuolten näkökulmasta. Oppilaat on hyvä osallistaa myös oppimisympäristöjen suunnitteluun. Fyysinen oppimisympäristö on merkittävän tärkeässä osassa oppijoiden koulu-uran aikana, jonka vuoksi sen suunnittelua olisi korostettava hyvän oppimisen lähtökohtana. Oppilaiden suunnitellessa omaa oppimisympäristöään voidaan puhua asiantuntijuudesta. Oppilaat itse tietävä parhaiten, millainen oppimisympäristö heille on paras ja toimivin. (Piispanen 2008, 117-118)

Oppilaiden osallisuus on aitoa silloin, kun tälle annetaan mahdollisuus toimia. Tämä edellyttää vallan jakamista, eli oppilaille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Osallisuudella

täten tarkoitetaan osana olemisen lisäksi mahdollisuutta vaikuttaa yksilön ympärillä vallitsevaan yhteisöön. (Kiilakoski 2007, 13-14) Oppilailla tulee lisäksi olla mahdollisuus valita oma osallistumisensa. Oppilaalle tulee antaa mahdollisuus ilmaista näkemyksensä ja antaa tukea ja apua osallistumiseen tarvittaessa. Tärkeää on antaa oppilaille mahdollisuus tehdä itsenäisesti päätöksiä (Thomas 2000, 175–176).

Osallisuutta voi kuvata myös voimaantumisen käsitteellä. Pääpaino on siinä, että oppilas kokee olevansa osallinen ja kyvykäs määrittelemään toiminnan sisältöjä (Gretschel 2002, 91). Voimaantumisen tarkoitetaan henkilökohtaista prosessia, joka lähtee yksilöstä. Voimaantunut yksilö kokee itsemääräyden ja vapautumisen tunteita. Voimaantuminen on todennäköisempää silloin, kun yksilö kokee toimivansa turvallisessa ilmapiirissä. Voimaantumisen tunteen saavuttamiseksi yksillöllä on myös oltava tunne siitä, että hänen ympärillään vallitsee olosuhteet, jotka mahdollistavat valinnanvapauden. (Siitonen, 1999, 93)

Voimaantumisen nähdään olevan myös yhteydessä yksilön hyvinvointiin. Hyvinvointi tässä yhteydessä yhdistyy yksilön lisäksi hänen ympärillään olevan yhteisön jäsenten samankaltaisiin kokemuksiin. (Siitonen 1999, 162) Ihminen ei voi voimaantua ainoastaan itse omasta tahdostaan, vaan voimaantuakseen yksilö tarvitsee häntä ympäröivän yhteisön. Yhteisön avulla voimaantuminen saavutetaan arvokkuuden kokemusten kautta. (Räsänen 2006, 78) Juuri tämän arvokkuuden kokemuksen kautta voimaantuminen voidaan liittää osallisuuden ja toimijuuden kokemukseen. Osallisuuden kokemus synnyttää voimaantumisen tunteen. Puhuttaessa oppilaista, heidän kannaltaan tämä tarkoittaa sitä, että he tulevat tietoisiksi omista mahdollisuuksistaan. Lisäksi he kokevat, että heillä on vaikutusmahdollisuuksia heitä koskevissa asioissa. (Gretschel 2002, 50)

2.2 Oppilaan oppimisympäristön laajentaminen

Oppiminen on tapahtuma, joka ei rajoitu ainoastaan yhteen tilaan ja ympäristöön. Ihminen oppii jatkuvasti myös muodollisen kouluopetuksen ulkopuolella. Esimerkiksi juuri kirjasto tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämiseen. (Kumpulainen ym. 2010, 10)

Ymmärrys siitä, että oppiminen ei rajoitu vain tiettyihin ympäristöihin, on kasvamassa ja esiin on tuotu se, ettei nykyinen formaali kouluopetus useinkaan kohtaa oppijan moninaista kokemusmaailmaa. Formaaleiden oppimisympäristöjen haasteena on ottaa huomioon oppijan oma

tietovaranto, ja useinkaan tätä ei ole kyetty huomioimaan. Oppilaan oppimispääomat, tiedot, taidot, arvot ja asenteet olisi tärkeää linkittää osaksi opetusta. (Kumpulainen ym. 2010, 11)

Oppimisympäristöjä yhdistelemällä voidaan tukea myös oppilaiden kokonaisvaltaista oppimista siirtämällä kirjastossa opittuja taitoja takaisin luokkahuoneeseen. Myös luokkahuoneessa oppilaita tulee totuttaa vertailemaan tekstien sisältämiä tietoja, ja tässä prosessissa kirjasto on tukemassa omien palveluidensa avulla. Oppilaan muodostaessa tutkivan suhteen tietoon, hän oppii käyttämään sitä ajattelunsa välineenä. Kriittisyys tietolähteitä käyttäessä auttaa oppilasta ymmärtämään, että tieto on yhteydessä laajempiin kokonaisuuksiin koulun seinien ulkopuolella. Tiedon käyttäminen monissa erilaisissa yhteyksissä ja tilanteissa tukee oppilaan käsitystä siitä, että tieto kytkeytyy eri yhteyksiin. (Kumpulainen ym. 2010, 52-53) Kirjastot ovat tärkeimpiä ympäristöjä tiedonhallintataitojen oppimiselle. Oppimista tukevia tiedonhaku- ja arviointitaitoja ei voi korostaa liikaa. (Falck 2003, 23)

Oppijan aktiivinen oppiminen vaatii ympäristöltään ärsykeitä ja virikkeitä, jotka haastavat oppijan pohtimaan aiempaa ymmärrystään aktiivisesti. Ympäristössä yhdistyneet eri tieteenalat laajentavat oppijan mahdollisuuksia yksilölliselle pohdiskelulle. Yhdestä tieteenalasta laajennettaessa moniin tieteenaloihin ja laajempiin kokonaisuuksiin on yksilön kasvua yhteiskunnan jäseneksi tuettu. Yhteiskunnan jäsenenä toimiminen vaatii yksilöltä eri tieteenalojen yhdistelyä ja soveltamista. Monitieteellisyys konkretisoituu opettajan työssä yhteistyöhön muiden ammattiryhmien, kuten kulttuurin edustajien kanssa. (Piispanen 2008, 91)

Opettajan työ on laajentunut lähes joka suhteessa entistä yhteiskunnallisempaan suuntaan. Opettajan tulisi ymmärtää yhteiskunnan osa-alueiden toimintaa niin globaalilla kuin henkilökohtaisellakin tasolla ja pyrkiä muovaamaan opetusta ja oppimisympäristöjä niiden suuntaisiksi. Oppimisympäristöjen laajentuminen ja monipuolistuminen vaativat opettajalta laaja-alaisuutta. Opettajalta vaaditaan entistä laaja-alaisempaa pedagogiikkaa ja teknistä osaamista aiempaa avoimempien oppimisympäristöjen vuoksi. Parhaimmillaan oppiminen on silloin, kun pedagogiikka on avointa, jossa oppilas saa itse valita opiskeluunsa parhaiten soveltuvat välineet ja materiaalit. (Piispanen 2008, 100-101)

Pedagogisessa oppimisympäristössä toimintaa pyritään suuntaamaan tavoitteellisesti opeteltavaan asiaan. Etenkin aineenopetuksen luokissa tämän huomaa kyseisen aineen materiaalin määrästä. Kulloinkin opeteltavasta aiheesta tulisi olla oppimisympäristössä siihen virittäviä asioita. Virittävien asioiden ja esineiden tulisi vaihtua opeteltavan asian mukaan. Opettajan ei tarvitse muokata luokkaansa aina kyseisen aiheen mukaiseksi, vaan oppilaat on hyvä viedä vierailemaan koulun

ulkopuolelle. (Piispanen 2008, 158-159)

2.3 Opetuksen ja oppimisen kokonaisvaltaisuus

Kouluissa opettajat saattavat tukeutua opetuksessaan liiaksi oppikirjoihin, joissa tieto on pilkottu yksinkertaistettuun muotoon. Oppiminen tapahtuu tällöin paloitetuna, kokonaisuuden jäädessä pimentoon. Oppimiseen voitaisiinkin ottaa mallia kirjastosta. Oppilaat voivat kirjastossa etsiä ja käyttää opiskelunsa tarkoituksiin heitä itseään kiinnostavia tietolähteitä, jolloin suhde tietoon rikastuu. Osaamisalueiden tuntemiseen sisältyy käsitys tiedon saatavuudesta, mistä tietoa löytää, miten sitä voi käyttää ja mitä tiedon käytöstä seuraa. Oppimista tukevia tietolähteitä löytyy kirjastosta paljon, esimerkiksi sanomalehdet ja tietokirjat. Oppimista on tällöin tukemassa koulun ulkopuoliset asiantuntijat, kirjaston henkilökunta. (Kumpulainen ym. 2010, 57) Kirjaston yksi tärkeimmistä tehtävistä on opastaa oppilaita tiedonhaun menetelmiin (Sallmén 2009, 17).

Pelkkiin oppikirjoihin nojaava opetus saattaa perustua huonoimmillaan pelkkään teorian välittämiseen ja muistamisen kontrolloimiseen. Mikäli opettaja perustaa opetuksensa lähtökohtaisesti ainoastaan oppikirjojen valmiiksi paloitetuun ja yksinkertaistettuun tietoon, voi oppilaille jäädä kokonaisuus opetuksen kohteena olevasta aiheesta hahmottamatta. (Manninen 2007, 53)

Valmiiksi paloitetun tiedon sijaan oppilaille tulisi kyetä luomaan yhtenäinen ja kokonainen kuva maailmasta. Tämä edellyttää oppiaineiden rajojen ylittämistä. Uudistetussa opetussuunnitelmassa tähän suuntaan on jo lähdetty, ja ilmiöstä käytetään mm. termiä eheyttäminen ja ilmiöoppiminen. (Paalasmaa 2014, 87-88) Opetussuunnitelmien muutokset ja yhteiskunnan muuttuneet vaatimukset painottavat siis paloitetun tiedon opettamisen sijasta kokonaisuuksien opettamista. Monitieteellinen, tieteenalat ylittävä oppimisympäristö vaatii pohjakseen tietoaineksen integrointia, teemoittelua ja kokonaisopetusta. Esimerkiksi tutkiva oppiminen ja oppilaslähtöisyys korostavat monitieteellisyyttä. Monitieteellisyydellä oppimisympäristöissä tarkoitetaan ongelmanratkaisulähtöistä, kokeilevaa opiskelua. Oppilaan tehtävänä on yhdistää eri tieteenaloilta omaksuttuja tietoja ja soveltaa niitä käytännössä. (Piispanen 2008, 90)

Uutta tietoa syntyy jatkuvasti, eikä se muodosta yhtä kokonaisuutta millään tieteenalalla. Tästä syystä oppilaille edellytetään ennemminkin tiedon hankintaan liittyviä valmiuksia ja ymmärrystä tiedon rakentumisesta ja eri käsitteiden yhteyttä toisiinsa. Erityisen haastavaa oppilaille tämä on silloin, kun

tieteenaloista yhdistellään tietoja kokonaiskuvaksi. Näiden kokonaiskuvien muodostuminen on kuitenkin tärkeää, koska niiden avulla oppilas jäsentelee monimutkaista maailmaa. Myöskin tiedon ja lähteiden kriittinen arvioiminen on nyky-yhteiskunnassa erittäin tärkeää. (Niemi & Multisilta 2014, 17) Vaikka tietoa on rajaton määrä, se ei enää ole keskeistä tiedon itsensä vuoksi, vaan informaatiomaailmassa selviytymisen edellytyksen välineenä. Tietoa ja lukutaitoa tarvitaan oikeanlaisen ja luotettavan tiedon löytämiseen. Tiedon avulla pyritään tekemään oikeanlaisia valintoja elämässä sekä suhteuttamaan tieto omaan elämään. (Piispanen 2008, 106-107)

Suomen kirjastot ja koulut ovat yleisesti melko pieniä. Tästä johtuen kirjastot toimivat elinikäisen oppimisen tukena laaja-alaisesti parhaiten silloin, kun se on mukana tukemassa oppimista heti esi- ja perusopetuksesta lähtien. (Dromberg 2000, 10) Elinikäinen oppiminen sekä oppilaiden muovaaminen aktiivisiksi ja osaaviksi kansalaisiksi on kirjaston ja koulun yhteinen sivistävä tehtävä (Sinko 2000, 29).

3 KIRJASTON JA KOULUN YHTEISTYÖN SISÄLTÖJÄ

Yhteistyöllä tarkoitetaan tietoista ja tavoitteellista toimintaa, jossa toiminnan kohde on yhteisesti jaettu ja toiminta on suunniteltu yhteisesti. Tärkeää on, että eri alan toimijat arvostavat muissa oppimisympäristöissä opittuja tietoja ja taitoja. Uusissa tilanteissa tulee kannustaa oppilaita tuomaan esille ja hyödyntämään osaamistaan. (Kumpulainen ym. 64-67)

Kirjastot ja koulut ovat tehneet jo pitkään yhteistyötä. Yhteistyö on painottunut lukuharrastuksen edistämiseen sekä kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitojen opettamiseen. Kirjastonkäytön opetukseen on sisältynyt mm. kirjaston yleisen toiminnan, luokitusjärjestelmän sekä kirjaston omien tietojärjestelmien esittelyä. Tiedonhallintataitojen opetukseen on sisältynyt tiedonhaun opettaminen (välineet ja menetelmät) sekä tiedon kriittinen arviointi. (Aaltonen 2014, 14) Yhteistyön määrä vaihtelee kouluittain, kirjastoittain ja alueittain. Yleistä kuitenkin on, että kirjastot tarjoavat kouluille palveluja tukeakseen oppimista yhteistyön määrästä riippumatta. Kirjastoja ja kouluja yhdistää sama asiakaskohderyhmä eli perheet. (Heinonen 2011, 5)

Koulun ja kirjaston yhteistyöllä on monia muotoja. Hedelmällisintä yhteistyö on silloin, kun koulut ja kirjastot ovat yhdessä suunnitelleet toimintaa siten, että käytettävissä olevat resurssit tulevat parhaimmalla mahdollisella tavalla käyttöön. (Dromberg 2000, 10) Yhteisen suunnitteluajan löytyminen saattaa kuitenkin olla hankalaa. Yhteinen suunnittelu on avainasemassa yhteistyön toimivuudelle, koska sillä luodaan yhteistyön raamit, jotka selkeyttävät toimintaa. Kirjaston ja koulun yhteistyön suunnittelulle ja toteuttamiselle tulisikin antaa aikaa. Kirjaston tutuksi tuominen opettajistolle synnyttäisi lisää toimivaa yhteistyötä. (Lyytinen-Levander 2009, 191)

Koulun ja kirjaston yhteistyön toimivuutta edistää yhteinen toimintasuunnitelma, joka palvelee koulun ja kirjaston yhteisiä tavoitteita. Yhteinen suunnitelma pohjautuu koulun opetussuunnitelmaan, luokka-asteisiin ja kirjaston mahdollisuuksiin. (Heinonen 2011, 11) Kirjaston ja koulun henkilöstön kollegiaalinen yhteistyö on parhaimmillaan silloin, kun kirjaston henkilökunta osallistetaan koulun suunnittelutyöhön kirjastoon liittyvissä asioissa. Koulun henkilökunnan tulee arvostaa kirjaston henkilöstön ammattitaitoa, ja heiltä saatavaa korvaamatonta apua esimerkiksi aineistojen valinnassa. (Korte & Leinonen 1996, 46)

Toimiakseen kirjaston ja koulun yhteistyö tarvitsee sen, että koulun opetussuunnitelmaan on laadittu kirjastolle selkeä rooli, ja yhteistyön tavoitteet ja tehtävät on tuotu esille (Nikander 2000, 46). Selkeää roolia tarvitaan siksi, ettei kirjaston ammattitaito jää kouluilla huomioimatta. Kirjastot ovat tietoisia

siitä, että ilman panostusta lapsiin kirjastoilla ei ole tulevaisuutta. Tästä syystä koulun ja kirjaston yhteistyö on tärkeää. Yhteistyö ei kuitenkaan toteudu, mikäli kouluista tai kirjastoista ei löydy innostunutta henkilökuntaa tätä toteuttamaan. Innostuksen lisäksi tarvitaan kykyä tehdä yhteistyötä. Koulun ja kirjaston kohtaaminen luo tilanteen, jossa kahden ammattikunnan näkökulmat pitää kyetä yhdistämään toimivaksi kokonaisuudeksi. (Jäppinen 2000, 82-83)

3.1 Lukemaan oppimisen ja lukuharrastuksen tukeminen

Elämässä selviytyminen ja kaikki oppiminen vaativat hyvää ja sujuvaa lukutaitoa, äidinkielen taitoa. Äidinkielen vaaliminen on monikulttuuristuvassa maailmassa tärkeää. Kieli on osa yksilön identiteettiä, joka heijastaa kulttuuria. Äidinkielen taitoon sisältyy monia asioita, kuten tunteiden ilmaisu. Ilman hyvää äidinkielen taitoa tunteiden ilmaisu vaikeutuu. Näistä syistä on tärkeää, että kieli säilyy. Koulun opetus perustuu miltei aina kieleen, ja kouluiässä lapsen tulee kyetä ymmärtämään kieltä laajemmassa asiayhteydessä. (Yliherva 2002, 52-53) Myös lukemisen oppiminen vaatii sitä, että yksilö on sisäistänyt ensin äidinkielen. Vastaavasti hyvä peruslukutaito tukee kielenkehitystä, ja lukeminen laajentaa sanavarastoa. Oppiminen helpottuu, kun kieli on vankasti hallussa.

Lukemisen oppii ja siihen harjaantuu vain lukemalla, jonka vuoksi lukemaan kannustaminen on tärkeää. Hyvä peruslukutaito on pohja sille, että kykenee selvittämään monia erilaisia tekstejä. Kirjallisuuteen tutustuminen alkaa tavallisesti kuuntelemalla muiden lukemista kuvia katsellen. Koulussa lukemista ja kirjoittamista aletaan harjoitella päivittäin. Alkuopetuksessa kirjaston pitää muistaa huomioida oppilaiden eri vaiheet oppimisprosessissa. (Heinonen 2011, 48) Kirjaston ja koulun yhteistyössä on tärkeää hyödyntää molempien osapuolien tietoja. Opettaja tuntee oppilaansa, ja kirjaston henkilökunta tuntee tarjolla olevan kirjallisuuden. Nämä tiedot yhdistämällä jokaiselle oppilaalle löytyy juuri tälle parhaiten sopiva kirja luettavaksi. Tutkimusten mukaan hyvää lukutaitoa edistää se, että lapsella on paljon kirjoja saatavilla, ja tämä on helposti toteutettavissa käymällä lapsen kanssa kirjastossa. (Kummala-Mustonen 2002, 101)

Lukemalla kehitetään teknisen lukutaidon lisäksi mielikuvitusta, sanavarastoa, lukunopeutta ja luetun ymmärtämistä. Lukuharrastus kasvattaa keskittymiskykyä ja opettaa empatiakykyä. Lukemisesta saadaan myös iloa, koska kirjat hauskuuttavat ja tuottavat monenlaisia elämyksiä. Sujuva lukutaito ei kehity lapselle, mikäli hän lukee ainoastaan koulukirjoja. Sujuvan lukutaidon oppimiseksi tarvitaan koulukirjojen lisäksi myös muuta lukemista. Kirjastot tarjoavat monenlaista lukemista, josta

jokaiselle löytyy varmasti jotakin mieleistä. Lapsen hyvää lukutaitoa edistää kirjojen runsas saatavuus. (Kummola-Mustonen 2002, 102) Näistä syistä kirjasto on ideaalinen oppimisympäristö lukutaidon kehityksen tukemisessa.

Kirjaston tärkeimpiä tehtäviä on aina ollut hyvän peruslukutaidon kehittymisen tukeminen. Kirjastot ovat tukemassa lukutaidon kehittymistä, lukemaan oppimista ja monipuolista lukuharrastusta. Monipuolisella lukemisella kehitetään luovuutta, mielikuvitusta ja lukutaitoa. Kirjastot tähtäävät siihen, että jokaiselle muodostuisi lukemista kohtaan positiivinen asenne. (Heinonen 2011, 7;48) Lukuharrastuksen innostamiseen on hyvä ottaa mukaan myös vanhemmat. Koulu ja kirjasto voivat järjestää yhteisen vanhempainillan lukemisasiheesta, esimerkiksi oppilaan aloittaessa peruskoulua. (Kummala-Mustonen 2002, 98)

Aktiivinen lukuharrastus vapaa-ajalla on usein yhteydessä hyvään lukutaitoon. Toisaalta asia on myöskin toisinpäin – sujuva lukutaito tukee aktiivista lukuharrastusta. Monipuolinen lukuharrastus tukee kouluajan ulkopuolella tapahtuvaa oppimista. Lukuharrastus on myös tärkeä kansallisen kulttuurin kannalta. PISA-tutkimusten mukaan lukuharrastus luo oppimismahdollisuuksia, jotka tasaavat ratkaisevalla tavalla oppilaiden sosioekonomista tai kulttuurisesti vaatimatonta kotitaustaa. Suomessa lukuharrastus on merkittävämpi lukutaidon erojen selvittäjä kuin sosioekonominen tausta. (Nyyssölä 2008, 79)

Lukemaan innostamisessa on tärkeää antaa oppilaille malli lukemista harrastavasta aikuisesta. Erityisen tärkeää pojille olisi saada malli lukevasta miehestä. Sekä opettaja että kirjaston henkilökunta voivat toimia lukevan aikuisen malleina. Tämän lisäksi lukuharrastusta edistettäessä on tärkeää löytää jokaiselle sopiva ja mieluinen kirja, erityisesti niille oppilaille, joita lukeminen ei kiinnosta. Oppilaat usein kiinnostuvat kirjoista, joita kaverit suosittelevat, ja tällaista suosittelevaa tapahtuu usein spontaanisti kirjastovierailuilla. (Kummola-Mustonen 2002, 102-103)

Innostettaessa oppilaita lukemaan tulee korostaa lukemisen iloa ja nautintoa. Nykylapsen makuun löytyy monenlaisia kirjoja. Lapsuudessa alkanut lukuharrastus kestää usein läpi elämän. (Kummala-Mustonen 2002, 104) Lukuharrastuksen pariin voi innostaa esimerkiksi erilaisten projektien avulla, joista seuraava esimerkki; projektin aikana lapsille luettiin paljon, ja lisäksi heitä sadutettiin. Koululla vieraili myös nuortenkirjailija sekä läänintaiteilija. Projektin tuotoksena syntyi oppilaiden itse tuottamia tarinoita, satuja ja lukemisen mukavuudesta kertovia julisteita ja kirjanmerkkejä. (Nikander 2000, 41-42)

Perinteinen lukutaito, sen ylläpitäminen ja lukuharrastuksen lisääminen on ollut jo pitkään kirjaston yksi tärkeimmistä ja keskeisimmistä tehtävistä. Yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa lukutaito-

määritelmä on kuitenkin alkanut muuttua ja laajentua. Kaikista suppeimmissa määritelmissä lukutaito mielletään mekaaniseksi lukutaidoksi, jossa lukeminen perustuu merkkien ja kirjainten tunnistamiseen. Laajimmissa määritelmissä lukutaito mielletään erilaisten visuaalisten informaatioiden ymmärtämiseksi ja tulkitsemiseksi. (Sallmén 2009, 17)

Nämä muuttuneet määritelmät haastavat perinteisen lukutaidon ja lukemisen muodot ja tavat. Oppilaan tulee osata lukea sekä painettua tekstiä että digitaalista tekstiä. Oppilaille on tärkeää tavoittaa paras mahdollinen informaatio niin lyhyessä ajassa, kuin mahdollista. Lisäksi oppilaiden tulee tunnistaa ja selvittää tärkeimmät ongelmat ja jakaa saamansa tieto. (Sallmén 2009, 17-18) Jokaisen tietoyhteiskunnassa menestyjän tulee osata hankkia ja omaksua jatkuvasti uutta tietoa ja taitoja tietoverkkojen ja muiden lähteiden avulla. Erilaisia informaatiovirtoja, kuten liikkuvaa kuvaa tai kirjoitettua tekstiä pitää pystyä tulkitsemaan. Nykypäivänä tieto uusiutuu ja muuttuu jatkuvasti, joten perinteinen lukutaidon käsite ei enää riitä. (Asikainen 2009, 27)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) on mainittu perinteistä lukutaitoa laajempi lukutaidon käsite, monilukutaito. Monilukutaidon määritelmä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on: ”Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisen symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.”(POPS 2014, 20, 27)

Kirjaston yksi suosituimpia palveluja kouluille on kirjavinkkaus. Kirjavinkkausta käytetään lukuharrastusta tukevana ja edistävänä metodina. Kirjavinkkauksen päätavoitteena on innostaa lapsia lukemaan. (Heinonen 2011, 26) Lukemaan innostettaessa on tärkeää, että jokainen löytää itselleen mieluisan kirjan. Kirja ei saa olla liian vaikea, muttei myöskään liian helppo. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota niiden lasten kirjavalintoihin, joita lukeminen ei kiinnosta. Juuri oikea kirja voi sytyttää mielenkiinnon lukemista kohtaan. Kirjasto tarjoaa asiantuntijuutta siitä, millaiset kirjat sopivat kullekin. (Kummala-Mustonen 2002, 103)

Lasten- ja nuorten kirjallisuuteen perehtynyt kirjaston henkilökunta on kouluille arvokas asia. Kirjavinkkauksen avulla oppilaat saadaan mahdollisesti kiinnostumaan uusista kirjoista, ja lukemisesta harrastuksena. (Sinko 2000, 17-18) Kirjavinkkauksen idea on yksinkertainen. Siinä esitellään kirja lyhyesti, juuri siihen pisteeseen, että kuulijan mielenkiinto kirjaa kohtaan herää ja kirjasta haluaisi kuulla lisää. Moni ei malta olla tietämättä kirjasta enempää, vaan ottaa kirjan lukuun, ja lukee tarinan itse loppuun. (Heinonen 2011, 26) Vaikka vinkkaus on aikuisen esitelmäintä ja

puhetta oppilaille, saavat oppilaat samalla tärkeän mallin lukemista harrastavasta aikuisesta. (Heinonen 2011, 26, 49)

3.2 Tiedonhallintataidot

Tiedonhallintataitojen määritelmästä ei ole päästy täysin yksimielisyyteen ja siihen on painotettu erilaisia asioita. Yhdessä näkökannassa tiedonhallintataitoja korostetaan prosessina, toisessa taitoja, joita prosessi edellyttää. Kaikkia määritelmiä kuitenkin yhdistää ajatus siitä, että tiedonhallintataitoinen tunnistaa tiedontarpeensa, osaa käyttää monipuolisia tiedonlähteitä ja pystyy arvioimaan ja käyttämään itse hankkimaansa tietoa omien tarkoituksensa täyttämiseksi. Tiedonhallintataitojen voidaan ajatella myös olevan ensisijaisesti kykyä kysyä, kyseenalaistaa ja ihmetellä. Uteliaisuus ja ihmettely ovat lapselle ominaista, ja useimmiten oivallettu tieto halutaan jakaa muiden kanssa. Tiedonhallintataitojen opettamisen keskiössä on myös tiedon jakaminen ja muiden tuottamasta tiedosta kiinnostuminen. (Aaltonen 2003, 16-18)

Oppilaiden opastaminen tiedonhaun menetelmiin nähdään kirjaston yhtenä tärkeimmistä tehtävistä. (Sallmén 2009, 17) Tiedonhallintataitoihin nähdään kuuluvan erilaiset tiedonhakumenetelmät ja erilaiset tiedonlähteet ja niiden käyttö ja soveltaminen kriittisellä tavalla (Aaltonen 2014, 24). Tiedonhallintataitojen opetuksen tarkoituksena on saada oppilaat, jotka ovat tottuneet löytämään tietonsa googlettamalla, ymmärtämään eri tiedonlähteiden piirteitä ja sen, miten hakutuloksista tunnistaa luotettavan, käyttökelpoisen tiedon (Heinonen 2011, 17).

Tiedonhaun opetuksesta puhutaan siinä yhteydessä, kun oppilaita opetetaan tiedonhankinnan prosessiin ja tietojen etsintään kirjaston tietokannasta, kokoelmista ja internetistä. Määritelmään liittyy myös opastus yksittäisiin tiedonhakuihin ja tiedonhallintataitojen pohtiminen. Kirjastoissa aloitetaan tiedonhallintataitojen opetus tavallisesti oppilaiden ollessa kolmannella luokalla. Opetus aloitetaan tutustumalla kirjaston aineistotietokantaan ja sen perushakuihin. Tiedonhallintataitoihin perehtyminen tulisi kuitenkin aloittaa jo paljon aiemmin. Lasten kanssa voi pohtia jo aiemmin, mistä kaikkialta tietoa saa, ja mistä tietää mikä on totta ja mikä ei. (Heinonen 2011, 17)

Tiedonhallintataitoja opettaessa on tärkeää, että opettaja ja kirjaston työntekijä neuvottelevat etukäteen siitä, mihin koulun aihepiiriin kirjaston tuoma lisäopetus voidaan liittää. Jo ennestään opetetun asian toistaminen turhauttaa oppilaat. Oppilaiden motivoiminen tiedonhaun opetukseen on helpompaa, kun opetus voidaan liittää johonkin koulusta saatuun tehtävänantoon tai jonkin oman

projektin suorittamiseen. Myös työnjaon sopiminen olisi hyvä tehdä etukäteen, eli miettiä, mitä kaikkea opettaja käy jo ennen kirjastovierailua oppilaiden kanssa läpi. (Heinonen 2011, 17-18) Yhteistyössä on nähty usein tiedonhallintataitojen opetuksessa selvä työnjako opettajan ja kirjastonhoitajan välillä. Opettajat keskittyvät alkuvaiheeseen tiedonhallintataitojen opetuksessa, jolloin aktivoidaan oppilaiden tietämystä ja herätellään muotoilemaan omia kysymyksiä. Kirjastonhoitajat ovat tukemassa opettajaa tiedonlähteiden käytön opastuksessa, joka on heidän ammatillisen osaamisensa aluetta. (Aaltonen 2003, 18-19)

Tiedonhallintataidot eivät synny itsestään, vaan niitä tulee opettaa hyvin. Tiedonhallintataitojen opettaminen keskittyy informaatiosta oppimiseen. Tietoyhteiskunnassa informaation käytön oppiminen on oleellista ja tärkeää. (Kuhlthau 2000, 112-116) Informaation etsimisestä, arvioimisesta ja soveltamisesta on alettu käyttää nimitystä informaatiolukutaito. Tällä uudella käsitteellä on haluttu tuoda esiin, ettei perinteiset mekaaniset luku- ja kirjoitustaitojen käsitteet enää nykypäivänä riitä. (Sallmén 2009, 15-16) Informaatiolukutaidon käsite laajentaa tiedonhaun opetuksen määritelmää, koska se sisältää tiedonlähteiden tunnistamisen ja arvioinnin lisäksi myös kyvyn oppia rajaamaan oma tiedontarve ja käyttää jo löydettyä tietoa edelleen (Heinonen 2011, 17). Tiedonhallintataitojen yksi suurimmista haasteista on sosiaalisen median nopea kasvaminen.

Tiedonhallintataidot on monien koulujen opetussuunnitelmissa integroitu lähes kaikkiin oppiaineisiin ja aihekokonaisuuksiin (Aaltonen 2003, 19). Oppiainerajat ylittävä työskentely mahdollistaa ajattelutapojen yhdistelyn ja vertailun, jolloin oppilaat ymmärtävät, miten eri osaamisalueisiin liittyvät aiheet ja oma ajattelu linkittyvät. Tällä tavoin pystytään rikastamaan oppilaiden ymmärrystä käsiteltävästä aiheesta. (Kumpulainen ym. 2010, 55)

Nykypäivän yksi suurimmista haasteista on opettaa lapset oppimaan ja elämään tietoa tulvivassa tietoyhteiskunnassa. Oppilaan tulee ymmärtää oppimisprosessi, jotta tietoyhteiskunnassa toimiminen olisi mahdollista. Tiedonhallintataitojen tavoitteena on, että oppilas on valmis oppimaan tietointensiivisessä ympäristössä. (Kuhlthau 2000, 107-109) Oleellista tiedonhallintataidoissa ei ole se, että kykenee toistamaan jo talletetun tiedon, vaan se, että oppilas oppii prosessin, jonka avulla tieto löytyy, ja sitä kyetään analysoimaan ja yhdistämään toisiin tietoihin (Kolu 2000, 57). Kirjaston ja koulun yhteistyön tärkeys korostuu siinä vaiheessa, kun oppilaita opetetaan oppimaan. Hyvällä yhteistyöllä kirjastosta luodaan toimiva oppimisympäristö koulun rinnalle. Kirjastonkäyttö- ja tiedonhallintataitojen tulisi kehittyä samaan tahtiin, kuin kouluopetus ja oppilaiden oma mediankäyttö. (Heinonen 2011, 12-13)

3.3 Mediakasvatus

Mediakasvatukselle ei ole luotu yhtä selkeää määritelmää, vaan käsite on moninainen. Mediakasvatus on median käytön oppimista ja kasvua sen parissa. Mediakasvatuksella pyritään tietoisesti vaikuttamaan oppilaiden median käyttöön ja mediataitoihin, jotta oppilas saa tarvittavia perustaitoja median parissa elämiseen. (Sallmén 2009, 9) Oppilaiden olisi hyvä oppia ymmärtämään mediaa samaan tahtiin, kun heissä herää kiinnostus tietää asioita, ja kun heidän lukutaitonsa sekä tietokoneen ja internetin käyttötaitonsa ovat kehittyneet (Heinonen 2011, 17).

Nyky-yhteiskunnassa tiedon määrä on jatkuvassa kasvussa. Tämän takia on tärkeää opettaa oppilaille, miten tietoa voidaan etsiä, mikä tieto on luotettavaa ja mikä ei, sekä tiedon käyttökelpoisuuden arvioimista. Opettajan ja kirjastonhoitajan välisen yhteistyön merkitys korostuu opettaessa oppilaille näitä asioita. (Dromberg 2000, 11) Kirjaston näkökulmasta mediakasvatuksen tulee olla perinteisen lukutaidon tukemisen lisäksi tiedonhaun, uusien medioiden ja verkkopalveluiden opettamista, ja näistä saatavan tiedon kriittistä arviointia (Sallmén 2009, 15).

Mediakasvatuksessa on nähty kaksi erilaista näkökantaa. Ensimmäinen näkökanta painottaa mediakasvatuksen holhoavaa puolta ja moraalista suojelua. Tämä mediakasvatuksen luonne opettaa oppilaille sensuuria ja hyvän maun kehittämistä ylhäältä tulleiden arvojen mukaan. Tämä näkökanta ei kuitenkaan huomioi sosiaalisen median tuomia mahdollisuuksia. Toinen näkökanta korostaa mediakasvatusta kansalaista voimaannuttavana apuvälineenä, jossa sosiaalisen median kanssa ollaan sopusoinnussa, ja sen tuomat mahdollisuudet otetaan opetuksessa huomioon. (Wuorisalo 2010, 90-91)

Yksi keskeinen mediakasvatuksen osa-alue on medialukutaidon kehittäminen. Medialukutaidolla tarkoitetaan kykyä hankkia tietoa ja analysoida sitä kriittisellä silmällä. Mediakasvatus ei painotu ainoastaan tietokoneiden, teknologian ja tekniikan käyttöön, vaan tarkoituksena on myös opettaa eri medioiden kohtuullista käyttöä, joka korostuu varsinkin nuorten ja lasten kanssa toimittaessa. (Sallmén 2009, 9-10) Medialukutaidon tukemisen tavoitteena on, että oppilas kykenee toimimaan tietoteknisessä ympäristössä turvallisesti ja kriittisesti, ja että oppilas pystyy käyttämään omalle ikäkaudelle suunnattuja ohjelmia (Heinonen 2011, 46).

Mediakasvatukseen sisältyy se, millaisia eri tapoja on viestiä, millaisia viestejä niistä voi muodostua ja miten näitä prosesseja voidaan tukea. Mediakasvatus opastaa medioiden kohtuulliseen ja turvalliseen käyttöön ja niistä saatavan ilon löytymiseen. Medioiden ja niiden käytön vaarojen kohdentaminen liittyy erityisesti lapsiin heidän passiivisen elämäntapansa vuoksi. (Heinonen 2009,

145-146) Mediakasvatuksen avulla oppilaat saavat taitoja, joilla he pystyvät käyttämään mediaa tarkoituksenmukaisesti tiedonhankinnassa, tiedonvälityksessä, vuorovaikutustilanteissa ja tunteidenilmaisussa (Heinonen 2011, 46).

Mediakasvatus ja sen näkökulmat ovat nousemassa yhä enenevässä määrin oleelliseksi osaksi koulutyötä. Kirjastoissa mediakasvatus on noussut perinteisten yhteistyömuotojen, lukemaan innostamisen ja tiedonhallintataitojen ja kirjastonkäytön opetuksen rinnalle. Jotta uudet yhteistyön muodot olisivat toimivia, tulisi kehittää myös kirjaston ja koulun yhteistä koulutusta uusien medioiden mahdollisimman nopean sisäistämisen ja opetukseen sisällyttämiseen turvaamiseksi. (Heinonen 2011, 9)

Mediakasvatuksen opettaminen oppilaille luo pohjaa heidän selviytymiseensä yhteiskunnassa, jossa viestinnän ja mediakulttuurin sekä tieto- ja viestintäteknologian ottaa yhä enemmän alaa. Kirjastojen mediakasvatuksen perimmäinen tehtävä on yleissivistyksen luominen ja sen kehittäminen niin, että oppilaat kykenevät tekemään kriittisiä tulkintoja. Jokainen oppilas on kirjastolle haaste, koska mediakasvatuksella tarjotaan mahdollisuus osallisuuteen ja kansalaistaitojen kehittämiseen. Mediakasvatus antaa oppilaille valmiudet selviytyä kansalaisina yhteiskunnan vaatimuksista. Mediakasvatuksella pyritään myös rakentamaan perustuksia elinikäiselle mediaoppimiselle ja mediatajun kehittymiselle. (Sallmén 2009, 15, 25)

Mediakasvatuksen toteuttaminen kirjastossa on luontevaa, koska se linkittyy useimpiin kirjaston palveluihin (Heinonen 2009, 137). Kirjastossa voidaan toteuttaa mediakasvatusta monin eri menetelmin. Oppilaiden kanssa voidaan tutkia esimerkiksi sarjakuvahahmojen ilmeitä, jolloin harjoitellaan kuvalukutaitoa. Lyhytelokuvia ja digitarinoita tuottamalla voidaan harjoitella omien sisältöjen tuottamista ja miettiä niiden julkaisuun liittyviä asioita. Näiden lisäksi oppilaiden kanssa voidaan tehdä iltapäivälehdien otsikko samalla pohtien lööppien tarkoitusta. Kirjaston suuren aineistomäärän ja elinikäisen oppimisen tukemisen ajatuksen vuoksi kirjastolla on hyvät edellytykset toimia mediakasvattajana. Kirjaston materiaalit ovat kaikkien saatavilla ja se on täynnä erilaista mediaa, elämyksiä ja tietoa. (Aaltonen 2014, 23)

Kirjaston tukiessa erilaisia lukutaitoja, sen on seurattava tarkasti teknologian muutoksia ja arvioitava, mitä tietoja ja taitoja uusien teknologioiden käyttö vaatii. Kirjaston on muuttuvan tiedon vuoksi kehitettävä uusia lukutaitoja ja ylläpidettävä niitä. Tällä tavalla kirjasto pystyy toteuttamaan tehtäväänsä; asiakkaidensa tietojen, taitojen, kansalaisvalmiuksien, lukuharrastuksen ja elinikäisen oppimisen edistämistä. (Aaltonen 2014, 7) Kirjastoissa on sinällään jo paljon mediakasvatuksellisuutta, minkä vuoksi kirjastolla on vankka rooli mediakasvatuksen tukijana ja

toteuttajana. Esimerkiksi kirjastojen peruspalvelut, joita he kouluille tarjoavat, ovat täyttä mediakasvatusta, koska niiden tarkoituksena on kehittää luku- ja tiedonhallintataitoja. (Heinonen 2011, 7)

Lukutaidon määritelmä muuttuu nyky-yhteiskunnassa jatkuvasti. Yksi keskeisimmistä uusista lukutaidon määritelmistä on informaatiolukutaito. Selviytyäkseen yhteiskunnassa oppilas tarvitsee moniulotteista lukutaitoa. Informaatiolukutaito auttaa selviytymään jatkuvasti lisääntyvän informaation tulvassa ja informaation jäsentymättömyyden kanssa. Informaatiolukutaitoon sisältyy ongelmanratkaisukyky, kriittinen ajattelu ja löydetyn tiedon arviointi. (Asikainen 2009, 28-29)

Informaatiolukutaidon määritelmässä peruslähtökohtana on perinteinen lukutaito, jonka pohjalta lukutaitoa lähdetään laajentamaan. Informaatiolukutaidon peruslähtökohta on oppia etsimään, tuottamaan, arvioimaan ja ymmärtämään informaatiota kriittisesti. Informaatiolukutaidon opettaminen ei ole vain kirjastonkäytön, tiedonhaun tai tiedonhankinnan opettamista, vaan sitä, että oppilas oppii tunnistamaan tiedontarpeensa, ja hän kykenee hakemaan ja paikallistamaan tietoa. Näiden lisäksi oppilaan tulee kyetä arvioimaan tietoa kriittisesti ja eettisten periaatteiden mukaisesti. Näin oppilas saa käyttöönsä esimerkiksi omaan kirjalliseen tehtäväänsä sopivaa tietoa. (Asikainen 2009, 28-29)

Hyvin oppiakseen oppilas kykenee omaksumaan uutta tietoa, ja hyödyntämään sitä omiin tarpeisiinsa sopivasti. Oppimisen kannalta on tärkeää, että tiedostaa, miten itse parhaiten oppii. Informaatiolukutaito luo pohjaa oppimaan oppimisen tärkeälle taidolle. Oppimaan oppiminen on tietoympäristössä tärkeää, ja sitä vaaditaan elinikäisen oppimisen mahdollistamiseksi. (Asikainen 2009, 31) Informaatiolukutaitoinen oppilas kykenee tunnistamaan ja rajaamaan tiedontarpeensa, etsiä informaatiota tuloksellisesti ja käyttää löydettyä informaatiota omiin tarpeisiin sopien ja uuden tiedon rakentamiseksi. Lisäksi informaatiolukutaitoinen oppilas osaa arvioida kriittisesti löytämiään informaatiota vertaillen informaation lähteitä. Tärkeää on myös ymmärtää informaation käyttöön liittyvät eettiset näkökulmat, ja toimia niiden mukaan. (Sallmén 2009, 16)

Keskeisimpiä tietolähteitämme nykyään on internet. Harva kuitenkaan pystyy ja osaa hyödyntää internetin suurta tietoavaruutta monipuolisesti ja tehokkaasti. Kirjaston perinteisen tietomuodon, painetun tekstin, löytämiseenkin käytetään nykyisin internetistä löytyviä kirjaston aineistotietokantoja. Mikäli internetistä tiedon etsimisen opettamiseen ei uhrata aikaa, oppilaat usein hyväksyvät netin antaman tiedon miettimättä, onko tieto luotettavaa. (Asikainen 2009, 31) Informaatiolukutaidon opetus pyrkii vastaamaan tähän ongelmaan.

Tieto on erittäin arvokasta. Tiedon määrä on nykypäivänä lähes rajaton ja se on helposti saatavissa ja kopioitavissa. Nuorten keskuudessa internetin käytön ongelmaksi on noussut plagiointi. Informaatiolukutaidon yksi haasteista on ottaa kantaa tähän ongelmaan. Koululaisia pitää opastaa lähdekritiikkiin ja lähdeviittauksiin. Oppilaille tulee tehdä selväksi, että tiedonkäyttäjän tulee aina ilmaista tarkasti, mistä on ottanut tietoa, ja kenen tuottamaa tieto on. (Asikainen 2009, 32)

Tällä hetkellä merkittävä tieto- ja viestintätekniiikan ilmiö on sosiaalinen media (Web 2.0), jonka palvelut pohjautuvat käyttäjiensä tuottamaan sisältöön. Lisäksi käyttäjien oma osallistuminen ja heidän välisensä vuorovaikutus ovat keskiössä. Sosiaalinen media on merkittävä oppilaiden toimijuutta ilmentävä ilmiö. Tyypillisiä esimerkkejä sosiaalisesta mediasta ovat wikit ja blogit. Näissä käyttäjät tuottavat sisällöt. (Kumpulainen ym. 2010, 32) Kirjasto- ja koulutyössä ei voida ohittaa sosiaalista mediaa, koska kouluikäisille internet ja sen tuomat sosiaaliset ja pelilliset ympäristöt ovat luontevia, jokapäiväisiä ympäristöjä. Sosiaalisen median käyttö tiedonhakupäätöksessä on jatkuvasti lisääntymässä. (Heinonen 2011, 9)

Mediakasvatuksen tulisi olla osa kaikkia oppiaineita pedagogisesti mielekkäällä tavalla. Medialukutaitoa tulee pyrkiä kehittämään käytännönläheisesti. Mediakasvatuksen keskiössä on sosiaalinen media, joka yhdistää perinteisen mediakasvatuksen ja tietoyhteiskunnan vaatimat taidot kulttuuriksi, jossa opetus ja oppiminen ovat uudistuneet. Sosiaalisen median ansiosta oppiminen on painottunut ryhmä- ja toimintasuuntautuneeksi. Sosiaalisen median tullessa oppimis- ja opetuskulttuuriin, tulee mediakasvatukselle luoda selkeät tavoitteet, jotta kaikki opettajat ovat tietoisia tarvittavien toimenpiteiden ja tulosten saavuttamisesta. (Wuorisalo 2010, 88-89)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää koulun ja kirjaston yhteistyön muotoja ja sitä, miten nämä palvelut tukevat oppilaan toimijuutta. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään yhteistyön toimivuutta ja kehittämismahdollisuuksia. Yksityiskohtaisemmin tutkimustehtävä voidaan esittää seuraavien kolmen tutkimuskysymyksen avulla:

1. Millaisia koulua tukevia palveluja tutkitut kirjastot tarjoavat kouluille?
2. Miten tarjotut palvelut ja kirjasto oppimisympäristönä tukevat oppilaan aktiivista toimijuutta ja osallisuutta omasta oppimisestaan?
3. Miten yhteistyötä voisi kehittää?

Tutkimuksen avulla pyritään saamaan tietoa siitä, millaisia käsityksiä kirjaston henkilökunnalla on kirjaston ja alakoulun yhteistyöstä, ja miten opettajat voivat tukea yhteistyötä. Tutkimus pyrkii selvittämään, miten kirjasto tukee oppilaan oppimista yhdessä kouluopetuksen kanssa.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Työ on laadullinen tutkimus, jossa tutkittavat nähdään oman elämismaailmansa kokijoina, toimijoina ja havainnoijina (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 82). Keskeistä laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaukset ja niiden eritelty tulkitseminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157).

Laadullisen tutkimuksen päämääränä voi olla esimerkiksi ennustaa tai kuvata tutkittavaa ilmiötä (Määttä 1991, 59-62). Kuvailevassa tutkimusotteessa päämääränä on kartoittaa yhteisöjen, tilanteiden, prosessien, instituutioiden yms. tilannetta. Tämä tutkimus on päämäärältään tämänkaltaista kuvailevaa tutkimusta, sillä pyrkimyksenä on kuvailla ja ymmärtää kirjaston ja alakoulun yhteistyötä kirjaston henkilökunnan näkökulmasta. Tarkoituksena on lisäksi kartoittaa kehitysideoita yhteistyölle. (Määttä 1991, 61)

Laadullisen tutkimuksen käytetyimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, havainnointi, kyselyt ja erilaiset dokumentoinnit. Kyselyt tai haastattelu ovat toimivia menetelmiä, kun tutkimuksessa pyritään selvittämään ihmisten ajatuksia ja toimintatapoja. Tällöin kaikista järkevintä on kysyä suoraan tutkittavasta ilmiöstä paljon tietäviltä ihmisiltä itseltään. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 73-74) Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää kirjaston henkilökunnan ajatuksia kirjaston ja koulun yhteistyöstä. Siitä syystä tutkimuksen haastatteluihin valikoituivat kirjastonhoitajat, jolloin saatiin luotettavaa ja autenttista tietoa suoraan asianomaisilta. Tässä tutkimuksessa lähestyttiin tutkimusongelmia laadullisen tutkimuksen kautta, ja aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelu.

Yksinkertainen määritelmä haastattelulle on, että se on tilanne, jossa haastattelija esittää kysymyksiä tietyille henkilöille. Viime vuosina haastattelut ovat kuitenkin muuttuneet yhä enemmän keskustelunomaisiksi. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa sekä haastattelija että haastateltavat vaikuttavat toisiinsa. Vuorovaikutteisen haastattelun piirteitä ovat; ennalta suunnittelu, haastattelijalta tullut aloite, haastattelija joutuu pitämään keskustelua (haastattelua) yllä ja se, että haastateltavan on luotettava siihen, että hänen vastauksiaan käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 85) Olennaisin aineistonkeruumenetelmä tämän tutkimuksen kannalta on haastattelu siitä syystä, että tutkimuksessa haluttiin selvittää tiettyyn ammattiryhmään kuuluvien henkilöiden ajatuksia.

4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta

Tutkimusaineisto muodostui viiden (5) kirjastohenkilön haastatteluista. Haastateltavat olivat vastuussa pääkirjaston lisäksi kaikkien lähikirjastojen (12kpl) koulujen kanssa toteutettavasta yhteistyöstä. Kirjastoissa oli käytössä Elämyspolku, joka jakaa tarjottavat palvelut eri luokka-asteille. Elämyspolku on suunnitelma, jonka perusteella jokainen peruskoululainen käy noin kolme kertaa lukuvuodessa eri kulttuurilaitoksissa.

Tässä tutkimuksessa esihaastattelu toteutettiin sähköpostitse lähetetyllä kyselylomakkeella. Varsinaisesta haastattelulomakkeesta oli hieman karsittu versio, joka lähetettiin kahdelle koulun kanssa tehtävästä yhteistyöstä vastaavalle kirjastonhoitajalle. Lomakkeesta pyydettiin myös palautetta, jonka avulla haastattelulomaketta muokattiin. Haastattelulomakkeesta poistettiin kyselyn jälkeen kysymyksiä, joissa oli kirjaston henkilökunnan mukaan toistoa. Sähköpostitse haastatellut

kirjastonhoitajat eivät olleet samoja, kuin varsinaiseen tutkimukseen valikoituneet haastateltavat. Sähköpostitse lähetettiin kysely kahdelle kirjastonhoitajalle.

Varsinaiseen haastatteluun valikoitui erään Länsisuomalaisen kaupungin kirjastojen henkilökuntaa, joilla oli kirjaston kouluille suuntaamaa tarjontaa. Haastatteluajat sovittiin sähköpostitse. Haastattelut toteutettiin touko-heinäkuussa 2017. kysymykset lähetettiin haastateltaville sähköpostitse ennen haastattelutilannetta. Kaikki haastattelut toteutettiin haastateltavan työpaikalla. Haastattelupaikat olivat rauhallisia (neuvottelutiloja, taukotiloja). Haastattelut nauhoitettiin, jotta haastattelujen purku tapahtuisi haastateltavan sanoja muuntelematta (Liite 1).

Aineistonkeruumenetelmänä toimi siis teemahaastattelu, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna. Jokainen haastatteluista kesti noin yhden (1) tunnin.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimusta tehdessä ydinaluetta on kerätyn aineiston käsittely ja analysointi. Analyysissa selviää, miten aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. Joissakin tapauksissa voi selvittää, että tutkimuskysymykset olisi tullut asettaa eri tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysin tuloksena saadaan uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä aineiston selkeyttämisen kautta. Tutkijan tarkoituksena on tiivistää aineistoa siten, että palapelinomaisesti informaatiosta kehittyy selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus. Analyysi on lähtökohtaisesti tutkijan pohdintaa, jolla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman laajasti. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 89 & Eskola & Suoranta 1998, 138)

Tässä tutkimuksessa analyysin ensimmäisessä vaiheessa haastattelut litteroitiin eli puhtaaksikirjoitettiin (Metsämuuronen 2008, 48). Tässä tutkimuksessa litteroitua aineistoa kertyi 47 sivua ja tutkija itse on litteroinut aineistonsa. Koodaus ja aineiston analyysi on suoritettu limittäin. Koodaus on tärkeä ensiaskel kohti aineiston analyysia, ja se linkittää aineiston ja teorian yhteen. (Rantala 2015, 112) Tässä tutkimuksessa koodaus on suoritettu jokaisen lukukerran yhteydessä teoreettisesta viitekehyksestä esiin nousseiden teemojen avulla. Teemat toimivat aineiston luokittelun kriteereinä. (Eskola & Suoranta 2005, 166)

Analyysin toisessa vaiheessa tässä tutkimuksessa on lähestytty tekstiksi muunnettuja haastatteluja fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa käyttäen. Tämä tutkimusote näyttäytyy tässä tutkimuksessa siten, että aineistoa pyritään ymmärtämään ja jäsentämään perusteellisesti. Tutkittavaa

ilmiötä kuvatessa pyritään lähtökohtaisesti aitoon ilmiön kuvaamiseen. Tällöin ilmiön syvällisempi ymmärtäminen on mahdollista. (Kansanen 2004, 13) Laadullisessa tutkimuksessa analyysia tehdään aineiston keruun aikana. Aineiston analysointi ei ole mahdollista, jos aineisto on tuntematonta. Tämän vuoksi aineiston keruu ja litteroidun tekstin lukeminen eivät ole passiivista toimintaa, vaan siten saadaan ymmärrystä varsinaiseen analysointiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 211) Tässä tutkimuksessa aineiston analyysin vaiheessa tutkimuskysymykset muovautuivat uudelleen muutaman aineiston lukukerran jälkeen. Aineiston analysoinnissa nousi myös tärkeäksi osa-alueeksi opettajien osuus, jota tutkimuksen aloitusvaiheessa ei pidetty kovinkaan merkittävänä alueena. Aineistosta nousi esiin lähes jokaisen kysymyksen kohdalla se, miten tärkeää opettajan oma aktiivisuus yhteistyön kannalta on.

Toisen vaiheen kanssa limittäin suoritettiin aineiston karsinta, joka on olennaista analyysin kannalta varsinkin teemahaastattelussa, jossa kerättyä aineistoa on usein paljon. Aineistosta poimitaan tutkimuskysymysten kannalta keskeisimmät asiat, jotka yhdistetään teemoittain laajemmiksi kokonaisuuksiksi. (Eskola & Suoranta 1998, 175-182) Aineiston teemoittelu on olennaista, koska siltä pohjalta luodaan kehys, jonka varassa kerättyä aineistoa myöhemmin tulkitaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147). Tässä tutkimuksessa aineistosta karsittiin pois ”jutusteluhetket” ja aiheet, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksessa teemoittelu tapahtui teoreettisen viitekehyksen ja haastattelusta saadun aineiston mukaisesti. Teemoiksi muodostui lukemaan oppiminen ja lukuharrastus ja tiedonhallintataidot, johon sisältyy mediakasvatus. Teemojen alakategorioiksi muotoutui teoreettisesta viitekehyksestä oppijoiden toimijuus ja oppimisympäristö. Saadusta aineistosta muotoutui tiedonhallintataitojen alakategoriaksi yhteistyölliset ongelmakohdat, joita haastateltavat nostivat melko paljon esiin. Aineistosta nousi vahvasti esille myös opettajien osuus, josta lisää luvussa 6.

Tekstin tulkinta vaati useita lukukertoja. Useiden lukukertojen avulla tulkinta syveni, klassisessa hermeneuttisessa kehässä, jossa esiymmärrys ohjasi tulkintaa, ja jokainen lukukerta syvensi sitä. (Kansanen 2004, 13) Tässä tutkimuksessa filosofisena lähestymistapana on hermeneutiikka, jonka avainkäsitteitä ovat tulkinta ja ymmärtäminen (Juntunen & Mehtonen 1982, 114). Aineiston tulkinnan vuoksi tässä tutkimuksessa myös tutkimuskysymykset saivat uuden muodon. Aineistosta löytyi sellaisia aspekteja, joita tutkija ei ollut ennen aineiston analyysia ottanut huomioon. Aineistoa analysoidessa esiin nousi hyvin vahvana opettajien osuus. Tämä havainto vahvistui jokaisen lukukerran yhteydessä.

Tämän tutkimuksen aihepiirin sisällölliset jäsentäjät nousivat teoriaosuuden pohjalta. Jäsentäjät ovat lukemaan oppiminen ja lukuharrastus, tiedonhallintataidot ja mediakasvatus. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteena oli myös kirjaston ja koulun yhteistyön toimivuus ja sen kehittäminen. Lisäksi tutkimuksessa nousi esiin kirjaston merkitys oppimisympäristönä sekä sen rooli oppilaiden toimijuuden tukijana.

Nämä jäsentäjät olivat esillä myös haastatteluissa (ks. Liite 1). Tästä johtuen myös tulokset on jaoteltu näiden teemojen mukaisesti.

Haastatteluiden vastausten kattavuutta on kuvattu seuraavassa taulukossa, jossa luvut vastaavat aiheesta annettuja kommentteja:

Taulukko 1: Haastattelujen vastausmatriisi

	Lukemaan oppiminen ja lukuharrastus	Mediakasvatus	Tiedonhallintataidot	Oppimisympäristö	Toimijuus	Summa
H1	44	4	6	3	5	62
H2	31	14	13	4	2	64
H3	6	19	11	6	4	46
H4	21	18	17	5	2	63
H5	9	21	8	3	1	42
Summa	111	76	55	21	14	277

Taulukosta 1 voidaan todeta, että lukemaan oppiminen ja lukuharrastus on saanut kaikista kattavimmat vastaukset. Kaikista vähiten haastatteluista saatiin aineistoa oppilaiden toimijuuden tukemiseen liittyen. Haastateltavien vastausten kattavuus eri jäsentäjissä oli huomattava. Esimerkiksi haastateltava yksi (1) kommentoi lukemaan oppimista ja lukuharrastusta 44 kertaa, kun taas oppimisympäristöstä häneltä saatiin vain kolme (3) kommenttia.

5 TULOKSET

5.1 Kirjaston ja koulun yhteistyö

5.1.1 Lukemaan oppiminen ja lukuharrastus

Kirjaston tärkeimmäksi tehtäväksi nostettiin perinteisen lukutaidon ja lukuharrastuksen tukeminen. Haastatteluista saatiin kaikista eniten kommentteja tähän liittyen (111). Tässä yhteydessä kirjaston henkilökunnalla oli myös opettajille paljon toiveita, joista tärkein toive oli se, että oppilaat tuotaisiin kirjastoon. Kirjaston merkitys lukutaidon kehittymiselle nostettiin keskiöön. Haastatteluista nousi esiin, ettei lapsi tarvitse lukutaitoa tullakseen kirjastoon. Kirjoja voi tutkia myös ilman lukutaitoa, ja tärkeää on, että aikuinen lukee lapsille. Kiinnostus kirjoja kohtaan tulee herättää lukemaan oppimisen motivoimiseksi.

H2: Vaikkei osais vielä lukee ni silti voi tulla kirjastoon ja katsella niitä kirjoja ja kuunnella.

Kirjaston käytetyimmäksi palveluksi nousi kirjavinkkaus. Kirjavinkkaus oli kirjallisuuskatsauksen määritelmään nähden hyvin kehittynyt. Kirjavinkkauksissa käytettiin apuna tekniikkaa, musiikkia, kuvia, liikettä ja ääniä. Kirjavinkkarit kertoivat myös näyttelevänsä pieniä pätkiä kirjasta, tai näyttävänsä aluksi vain kirjaan liittyviä esineitä. Perinteinen kirjavinkkaus on saamassa uusia muotoja, esimerkiksi teemavinkkausta rooliasuissa. Tällainen vinkkaus kehittää myös medialukutaitoa sen haastaessa oppilaat vastaanottamaan erilaisten medioiden kautta informaatiota samanaikaisesti.

H5: Meil on usein vinkkauksen alussa heti musiikki soimassa ja sit meil on paljon eri rekvisiittaa käytössä. Tai sit me näytellään jotain pätkiä.

H1: ....mulla on vinkkauksessa aina jotain videoo tai kuvia tai musiikkia mukana. Et musta tämmönen vinkkaus haastaa oppilaita vastaanottamaan ihan eri tavalla informaatioo et tulee just erilaisten medioiden kautta informaatiota samaan aikaan.

Kirjavinkkauksilla todettiin olevan vaikutusta oppilaiden lukuharrastuksen lisääntymiseen. Kirjavinkkausten nähtiin olevan todella tehokasta ja lukuinnostuksen nousevan jokaisen vinkkauksen jälkeen. Kirjojen lainausmäärät nousevat jokaisen vinkkauksen jälkeen, ja oppilaat ovat innostuneita kirjoista, joita heille vinkataan.

H: Ootko huomannu et oppilaiden lukuharrastus lisääntyis vinkkausten myötä?

H1: Aina. Siin on ihan huomattava piikki. Siis sanotaan että tavallinen koululuokka niin ne lainaa vinkkauksen jälkeen noin tommosen 30-40 kirjaa. Sit on semmosia ku lainaa lähemmäs sata jos ei oo mitään rajoituksia.... .... Sit se et oppilaat kierrättää niitä kirjoja siellä luokissa et mä uskon et niillä kirjoilla on siellä tosi hyvä käyttöaste.

H4: Kyl se näkyy selvästi lapsissa vinkkauksen jälkeen et se lukuinnostus heräs.

Lukuharrastukseen ja lukemaan innostamiseen kirjastoilla oli kirjavinkkauksen lisäksi kuitenkin monia erilaisia projekteja ja tapahtumia, kuten kirjamesuja, Nalle-päivää, joka oli suunnattu erityisesti ekaluokkalaisille, lukukoira ja lukudiplomia. Haastatteluista kävi ilmi, että kirjaston henkilökunta mietti todella paljon, miten oppilaiden lukuharrastusta voisi lisätä. Kirjaston henkilökunta oli asiasta todella valveutunutta ja innostunutta.

H3: ..... Nallepäivä-tapahtuma mis on nallekirjoja ja nallemusiikkia ja askartelua. Sitä on aktiivisesti koulut käyttäny. Et ekaluokkalaiset ei osaa kaikki syksyllä lukea et sen nallepäivän kautta hekin tutustuu kirjojen maailmaan. Kannustaa lapsia lukemaan ja ku nallet on heille sit niin tuttuja.

H4: On pidetty ihan satuhetkiä ja sitten on lukupiiriä ja sit on semmosta kirjastoklubi-toimintaa mis on puhuttu kirjoista ja askarreltu. Ja sit erilaisii lukukampanjoita ja teemaviikkoja sit on ollu lukukoira-toimintaa.

Poikien lukuharrastus on yhä vähenemään päin, joten siitä syystä tutkimuksessa nostettiin poikien lukuharrastus erityisesti esiin. Mikäli kirjavinkkari on aina nainen, ja pojilta ei kysytä ideoita vinkkauksiin heidän innostuksensa lukuharrastusta kohtaan ei välttämättä herää. Kirjastoissa tiedostettiin tämä asia ja he olivat halukkaita ottamaan kirjavinkkareiksi erityisesti miesvieraita innostaakseen poikia lukemaan. Vinkkaukseen oli haastateltavien mukaan vaikeaa saada vieraita, mutta jokaisessa vinkkauksessa oli kuitenkin ajateltu poikien lukuharrastuksen tukemista.

H: Onks teillä ollu jotaki ulkopuolisia tahoja vinkkauksissa, poikien lukuharrastusta ajatellen?

H1: Ei ne tule koska ei ne lue. Miespuolinen kirjailija ja semmosia on ollu. Mulla on jokaisessa vinkkauksessa sellasia kirjoja et ne innostaa ja on suunnattu kyl pojille. Oon melkein kaikki vinkkaukset alottanu jollain jalkapalloaiheella et se myy kyllä. Ja se kiinnostaa myös tyttöjä.

H: Onks teil ollu jotain projekteja poikien lukutaidon tukemiseksi?

H4: Meil oli semmonen projekti mihin pyydettiin jalkapalloseura ja heillä oli tämmöstä kirjavinkkausta. Mut se oli yksittäinen juttu. Mut aina ku meki vinkataan ni me mietitään et pojatki innostuis. Meiän pojat tykkää jalkapallosta et niistä me vinkataan kyl oikeestaan aina. Kyllä ne jalkapallokirjat ja elämäkerrat menee.

H: Onks teil käyny jotain vinkkausvieraita jos ajattelee et se innostais erityisesti poikia lukemaan?

H3: Me hoidetaan ite. Tää ois kyl hyvä olla. Joissakin tapauksessa on huomattu et vapaaehtosia on vaan vaikeeta saada mukaan.

5.1.2 Tiedonhallintataidot

Kirjaston tarjoama mediamatka niputtaa yhteen mediakasvatuksen sekä tiedonhallintataitojen kehittämisen. Paketti on suunnattu ainoastaan neljännelle luokka-asteelle. Kirjaston henkilökunta ei tehnyt eroa tiedonhallintataitojen ja mediakasvatuksen välillä, vaan mediakasvatus nähtiin osana tiedonhallintataitoja.

H2: Meil on nelosluokkalaisille mediamatka mis on mukana sekä kirjastokäytön opetus, tiedonhaku että sitte mediakasvatusta. Semmonen niinku paketti, jossa oppilaat tekee tehtäviä. Esimerkiks suunnistaa kirjastossa.

Taito suhtautua tietoon kriittisesti on olennainen taito nykypäivän yhteiskunnassa. Tietoa on nykypäivänä valtava määrä ja oppilaan tulee kyetä arvioimaan tietoa kriittisesti ja eettisten periaatteiden mukaisesti. Tätä taitoa kirjasto yhteistyössä koulun kanssa pyrkii kehittämään. Kriittisen lukemisen tehtävien on hyvä lähteä lasten maailmasta, kuten kirjaston tarjonnassa on tehty.

H4: .....Sit on sellanen tehtävä mikä on haastavin et siin haetaan kaks eri tietokirjaa ja niist katotaan joku tietty aukeama tai sivu ja luetaan sieltä joku tieto, jotain tietoo esimerkiks vaikka joku dinosauruslaji ja lohikäärme ja sit pohditaan sitä et kumpi näistä on oikeesti ollu olemassa ja mistä sen voi tietää ja näihin pitää sit vastata. Et sitä aina korostetaan et aina joutuu miettiin niitä perusteita et mikä tieto on luotettavaa et aikuisteki joutuu aina sitä pohtimaan.

Kirjaston henkilökunta on jatkuvasti valppaana siitä, mitkä asiat ovat oppilaiden keskuudessa ”in”. Tätä arvokasta tietoa kirjaston henkilökunta käyttää hyödykseen kehittääkseen koululle suunnattua tarjontaansa. Kirjastossa kokeillaan erilaisia työskentelytapoja, esimerkiksi kirjamessuja, joissa oppilaat pääsivät harjoittelemaan tiedonhallintataitoja.

H2: Meil oli extra et me järjestettiin koululaisten kirjamessuja ja seki oli ihan tosi palkitsevaa et ei se oo yhtään sama et ne kirjat ja saatavuuden katsoo netistä et se on eri asia et sä voit ottaa sen kirjan käteen ja avata sen. Tähän sai myös liitettyä kirjaston tietokannan opetuksen et katottiin yhdessä netistä onko kirjoja paikalla ja miten se varataan. Sit sai oppilailta kans kuulla et mitkä on heidän mielikirjojaan.

Kirjaston tuleminen tutuksi oppilaille on tärkeää kirjaston käyttöasteen nostamiseksi. Kirjastossa aktiivisesti koulusta käyvät oppilaat käyvät myös huomattavasti enemmän vapaa-ajalla kirjastossa, kuin ne oppilaat, joiden opettaja ei vie heitä koulusta kirjastoon.

H3: Käy. Kyllä. Siinä on kirjasto tullut tutuksi. Ehkä ne ei tuu lainaamaan mut ne tulee tekeen läksyjä ja osallistuu meidän tapahtumiin. Et se kirjastonkäytön kynnyks on paljon matalampi ku niillä oppilailta ketkä ei käy koulusta kirjastossa.

Tiedonhallintataitoja opeteltiin kirjaston tarjoaman mediakasvatuspaketin kautta. Oppilaille opetettiin kirjastonkäyttöä ja sitä, miten kirjaston verkkokirjastosta etsitään kirjoja. Tämän lisäksi olisi tärkeää opettaa oppilaille, miten internetistä haetaan tietoa. Tällaista palvelua kirjasto ei tarjonnut.

H2: Me tarjotaan nelosluokkalaisille kirjastonkäytön opetusta mis opitaan käyttää verkkokirjastoo ja tehdään tableteilla tehtäviä. Ja sit sen lisäksi tietenki osallistutaan mahdollisuuksien mukaan erilaisiin koulujen projekteihin.

H4: Verkkotiedonhakua ei oo kyl tällä hetkellä. Et se on vaan se kirjaston verkkokanta mistä haetaan.

5.1.3 Mediakasvatus

Mediakasvatus nähtiin kaikissa haastatteluissa tärkeäksi, mutta siinä oli merkittävät erot vastaajien välillä (ks. Taulukko 1). Tämä johtui siitä, että osa haastateltavista työskenteli ainoastaan lukuharrastuksen tukemisen parissa (kirjavinkkarina), jolloin heillä ei ollut niin paljon tietoa mediakasvatuksen saralta. Mediakasvatusta järjestettiin nelosluokkalaisille Elämyspolun mukaisesti.

H: Onks sun mielestä mediakasvatus tärkeä?

H4: Kyllä. Tietoo on niin valtavasti et suhtautuu siihen tietoon sit kriittisesti. Ja välineitä on paljon et oppii niitä sit käyttää. Ja oppii ja ymmärtää eri medioita.

Perinteisen lukutaidon rinnalle nostettiin monilukutaito ja sen yhä kasvava merkitys. Haastateltavat näkivät mediakasvatuksen itsessään sisältävän myös kirjavinkkauksen ja perinteisen lukutaidon. Itse mediakasvatuksen taas nähtiin sisältyvät tiedonhallintataitoihin.

H2: .....Et kaiken niinku mediataitojenki taustalla on niin vahvasti se lukutaito ja kyky tulkita erilaisia sisältöjä et se on niin hirveen tärkeä se peruslukutaito siel taustalla. Et mitä parempi se on niin sen helpompaa oppia myös se monilukutaito.

Varsinaisesti suoraan sosiaaliseen mediaan kohdistuvaa palvelua kirjastoilla ei ollut tarjolla. Sosiaalisen median kyllä tiedostettiin olevan isossa roolissa oppilaiden keskuudessa. Keskustelua aiheesta kyllä oli oppilaista lähtevän keskustelun mukaan. Sosiaalisen median ikäraajat myös mietityttivät. Internetistä ja sen tuomista vaaroista kirjastoissa oli oppilaiden kanssa keskustelua. Haastateltavat kertoivat kuulleensa opettajilta, että he olivat keskustelleet oppilaidensa kanssa kirjastossa keskustelluista aihepiireistä vielä omassa luokassa kirjastokäynnin jälkeen. Kirjaston tarjontaan kuului myös tehtävä, jossa oppilaiden piti tehdä erilaisia videoita esimerkiksi heidän ajatuksistaan siitä, mitä netissä ei kannata tehdä. Nämä videot kirjasto lähetti opettajille sähköisesti, jotta niitä pystyttiin käsittelemään luokissa ajan kanssa.

H: Onks teillä jotain sosiaaliseen mediaan kohdistuvaa opetuspalvelua?

H2: Mediamatkassa usein sivutaan sitä et esimerkiks just se et mitä netissä ei kannata tehdä. Seki riippuu ihan luokasta et millasta keskustelua herää, mut et sellasta yleistä keskustelua on kyl.

H4: Meil ei kyl oo. Kyllän alakoululaisetki käyttää sosiaalista mediaa mut et onhan niissä kyl ne ikäraajat.

Kirjasto tarjoaa myös pelejä ja elokuvia. Tähän liittyy tärkeänä osana ikärajojen merkitys, joita kirjaston mediakasvatuksessa käydään oppilaiden kanssa läpi. Ikärajoista on hyvä keskustella oppilaiden kanssa, koska moni oppilas pelaa pelejä tai katsoo elokuvia, jotka ovat heiltä kiellettyjä.

H2: Sit seuraavaks haetaan joko konsolipeli tai elokuva. Siitä tutkitaan ikärajaa, ikärajamerkintöjä levyssä tai kotelossa ja katotaan mitä ne erilaiset symbolit tarkoittaa ja mikä sen ikäraja on ja sit näistä lopuks keskustellaan. Se on varsinki semmonen mist syntyy paljon keskustelua. Moni usein sanoo et on pelannu jotain k16-peliä et siin on hyvä yhdessä miettiä et miks ei kannattais pelata semmosia.

5.2 Kirjasto oppilaan oppimisympäristön laajentajana ja kokonaisvaltaisen oppimisen tukijana

Kirjaston henkilökunnan mukaan kirjastossa on tärkeää käydä oppilaiden kanssa. Kirjaston henkilökunta tiedosti erilaisten oppimisympäristöjen tärkeyden ja sen, että oppilaiden oppimisympäristöä tulee laajentaa perinteisen luokkahuoneen (ja ylipäätänsä koulun rakennusten seinien) ulkopuolelle. Oppimisympäristöön liittyviä kommentteja haastatteluisissa saatiin kuitenkin huomattavasti vähemmän, kuin esimerkiksi lukemaan oppimiseen liittyviä kommentteja.

Tärkeimmäksi syyksi kirjastossa käymiselle jokaisessa haastattelussa nostettiin perinteisen lukutaidon merkitys. Lukutaito avartaa oppilaan elämysmaailmaa, sanavarastoa ja helpottaa kouluuralla kulkemista.

H: Miks oppilaiden kanssa olis hyvä käydä kirjastossa?

H1: Ihan kaikista syistä. Mut kai se kaikista tärkein on se et saadaan se semmonen lukutaito et pystytään sinnitteleen se koulu-ura läpi. Se on todella sääli jos ihminen jää paitsi kirjojen tarjoamista elämyksistä et kylhän se laajentaa maailmankuvaa ja sanavarastoa. Se on ihanaa et kirjan kanssa pääsee sukeltamaan sinne minne haluaa ja ehkä sinnekin minne ei ehkä haluaisi.

Erilaiset oppimisympäristöt ovat oppilaiden oppimispolulla tärkeitä. Koulun tulee kehittää oppilaiden valmiuksia toimia myös koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Arvostus eri osaamisalueita kohtaan syntyy, kun koulu pitää yhteyttä koulun ulkopuolella toimiviin yhteisöihin. Esimerkiksi kirjallisuuden arvostaminen ei rakennu ainoastaan äidinkielen oppitunnilla.

Kirjavinkkauksen keskustelun yhteydessä keskusteltiin siitä, tapahtuuko vinkkausta ainoastaan kirjaston tiloissa vai käyvätkö kirjavinkkarit myös kouluilla vinkkaamassa. Oppimisympäristön

laajentaminen myös kirjaston seinien ulkopuolelle voisi innostaa oppilaita eri tavalla. Joka tapauksessa kirjasto on tärkeä oppimisympäristö lukemaan oppimisen ja lukuharrastuksen tukemisessa, koska se virittää lukemiseen kirjojen ollessa saatavilla. Opettajien on hyvä hyödyntää kirjaston henkilökunnan ammattitaitoa, jotta jokaiselle löytyy lukemiseen innostava kirja.

H1: Joskus pyydettiin koululle vinkkaan, mut me mennään vaan erityiskouluihin luokkaan. Ku mä oon vierailija ja en oo omalla tontilla ni sit se kohtelu on semmosta huonoo et koko ajan tulee keskeytyksiä ja tosi usein opettajat halusi jättää mut yksin sen luokan kanssa mikä ei oo ollenkaan se tarkoitus et mä en oo siellä sitä varten et mä oisin vastuussa niistä lapsista. Et ei se voi mennä sillä tavalla. Ja sit et miten ja millä mä vien ne kirjat ja sit et ei oo mitään lainausvälineitä ni ei siin oo mitään järkee et ne oppilaat ei saa sit lainata niitä kirjoja.

Opettajien käytös nostettiin esiin monessa yhteydessä, myös tässä. Opettajat usein jättivät oppilaansa kirjastonhoitajan vastuulle. Asia vaivasi kirjaston henkilökuntaa, mutta asiaa ei osattu ottaa puheeksi koulun henkilökunnan kanssa.

Oppimisympäristöt ovat laajentuneet virtuaaliseen suuntaan. Tiedonhaku tapahtuu pääsääntöisesti nykyään verkossa. Oppilaille on tärkeää opettaa, miten virtuaalisissa oppimisympäristöissä toimitaan. Oppimisympäristöksi voidaan laskea myös pelit (verkkopelit, lautapelit). Kirjastot tukevat pelilukutaitoa tarjoamalla perinteisiä lautapelejä ja mahdollisuuksia pelata peliä sähköisesti. Kirjaston henkilökunnalta pelilukutaidon tukeminen vaatii pelien ja pelikulttuurin hyvää tuntemusta.

H3: Me tarjotaan lainattavaks myös elokuvia ja pelejä. Et niistä sit käydään yhdessä myös keskustelua ku niissä on niitä ikärajoja ja ikärajasymboleita.

H: No mitä sä oot mieltä et miks koululuokkien ois hyvä käydä kirjastossa?

H4: Tietenki lukemisen tärkeys et se vaikuttaa hyvinvointiin ja miten onnelliseksi voi tulla. Ja tutkimuksissa on todettu et kirjasto parantaa lukutaitoo ja se on myöskin keino ehkästä syrjäytymistä. Ja sit siihen tietysti liittyy monilukutaito ja tiedonhallintataitojen opetus mikä menee opsissaki tv-taitojen puolelle ja sit kirjasto myöskin erilaisena oppimisympäristönä et mitä myöskin siel uudessa opsissa painotetaan ni ihan vaan sit seki.

Kirjasto oli myös tarjonnut oppilaiden vanhemmille mahdollisuuden tutustua kirjastoon vanhempainiltojen ja erilaisten tapahtumien kautta. Vanhempien merkitys oppilaiden lukuharrastuksessa koettiin tärkeäksi. Kirjaston henkilökunta nosti esiin useasti sen, että lukevan aikuisen malli on oppilaan lukutaidon kehittymisen kannalta tärkeä.

H3: Meil on kerran vuodessa lauantai kun alakoululaiset tulee vanhempien kanssa kirjastoon ja sit on tehty erilaisia pajoja. Mun mielestä se tavotti erityisesti ykkös-kakkosluokkalaisia. Usein vanhemmat ei ymmärrä et koululaiset voi tulla kirjastoon vaikka koulupäivän jälkeen tekeen läksyjä. Et kyl ne lapset ja vanhemmat käytti sit kirjastoo enemmän tän jälkeen.

H5: Se miks mä nään tän kirjaston ja koulun yhteistyön tärkeeks ni on ne ku on niitä perheitä ku ei käytä kirjastoa et ku koulun kans käydään ni tullaan kirjaston kans tutuksi ja sit on matalampi kynnys vapaa-ajallaki käydä.....Et sit on ollu myös niin päin et oppilaat onki tonu vanhempiaan kirjastoon.

Kokonaisvaltaisen oppimisen kannalta olisi tärkeää, että kirjastossa saatuja oppeja jatkojalostettaisiin myös palattaessa takaisin luokkahuoneeseen. Kirjaston tarjoama mediakasvatustehtävä antaa opettajille tähän mahdollisuuden, jonka opettajat olivat ottaneet positiivisesti vastaan.

H3: ... .Sit on vielä semmonen videobloggaus aiheesta ”älä tee tätä netissä”, et siin oppilaat joutuu miettiin et mitä siel netissä tehdään ja sit kuvat ja videot lähetetään linkkinä opettajalle et ne voi niitä sit siellä kattoo. Opettajat on positiivisesti ottanut et niihin on hyvä palata vielä luokassa.

5.3 Kirjasto oppilaan toimijuuden tukijana

Oppilaiden toimijuuden kokemuksien kannalta on tärkeää, että heille avautuu mahdollisuus kuulla vertaistensa näkemyksiä ja ajatuksia. Kirjasto tarjoaa kirjavinkkausta, johon on alettu perinteisen kirjavinkkauksen lisäksi ottamaan vertaisvinkkausta. Vertaisvinkkauksen on todettu olevan

tehokasta. Kaverilta, tutulta tai edes vain saman ikäiseltä tullut kirjavinkki tehostaa huomattavasti vinkkauksen tehokkuutta. Osa haastateltavista olikin jo ottanut tämän käyttöön.

H4: Nää nyt on semmosia olemassa olevia jo mut siis vinkkaus et se tuliski luokkakaverilta ja sitku on koulukummitoimintaa ni sit et se oiski se kummi ku vinkkais. Elikä tämmöstä kaveri- ja vertaisvinkkausta. Ja sit se opettajan innostus lukemisesta et se lukevan aikuisen malli ni sillä on todella suuri merkitys.

H1: .... Et mä alotan aina vinkkauksenki siten et puhutaan siitä mitä hyviä kirjoja oppilaat on lukenu. Et siin tulee sitä vertaisvinkkaustaki et sehän on tutkitusti se kaikkein toimivin.

Monet opettajat olivat toivoneet kirjastolta kirjalistoja, joita he luetuttaisivat luokillaan. Kirjaston näkökulmasta kaikista parasta lukuinnostuksen kannalta on oppilaista itsestään lähtevä innostus, jonka vuoksi kirjastot eivät tukeneet valmiita vuosittain toistuvia kirjalistoja. Kirjastossa on oppilaiden saatavilla jatkuvasti uutta, mielenkiintoista luettavaa. Kirjaston henkilökunnan mukaan olisikin tärkeää, että oppilaat saisivat itse valita kirjat luettavakseen.

H5: Me ei tätä ymmärretä semmosta pakkoluettamista et me ei tueta sitä et ku opettajat on tämmösiä kirjalistoja kyselly et ne kirjat luettais orjallisesti siitä listasta. Et kaikista parasta on et se lukeminen lähtee lapsen omasta innostuksesta et se on kaikista parasta. Ja sit voi vähän koittaa ohjata et koittais joskus lukee sit vähän erilaisiaki kirjoja.

Kirjaston näkökulma asiaan tukee oppilaiden toimijuutta. Oppilailla pitää olla tunne siitä, että he saavat vaikuttaa siihen, mitä lukevat. Pakotetusti tapahtuva lukeminen ei motivoi lukuharrastuksen pariin siten, kuin itse valittujen (tai kaverilta tulleen kirjavinkin) lukeminen.

Kirjavinkkauksen jälkeen opettajilla oli usein kiire lähteä pois, jolloin jokaiselle mieluisen kirjan etsiminen jäi tekemättä. Jotkut opettajat olivat jopa sanoneet oppilaan löytäessä kirjan että ”Et sinä tuommoista lue kuitenkaan”. Kirjastosta tulikin toive opettajille, että oppilaat saisivat rauhassa tutkia kirjoja ja etsiä itselleen sopivan kirjan kirjaston henkilökunnan avustuksella.

H5: Se turhauttaa kyl ku on tehny valtasti taustatyötä ja sit vinkkauksen jälkeen lapset lähtee innolla lainaamaan ja sit opettaja sanoo et ei et mein pitää nyt lähtee et ei lainata mitään. Ja sit se et opettajilla on näitä rajoituksia et yks kirja vaan ja sit tämmöstäki et oppilas valkkaa kirjan ja sit opettaja tulee sanoon et et sä tollasta lue kuitenkin. Ja sit just tätä et ei oo kirjastokorttia mukana et sitä tapahtuu kyl ihan liian usein.

Oppilaiden toimijuuden ja osallisuuden kokemuksia lisättiin kirjastossa myös siten, että kirjasto oli ottanut oppilaita mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun kyselemällä, mitä oppilaat haluaisivat lasten- ja nuortenosastolle. Tämän tuloksena osastolle saatiin mm. säkkituoleja. Kun oppimisympäristö on oppijoiden näköinen, siinä viihdytään paremmin, jolloin myös oppiminen on mielekkäämpää. Oppilaiden ottaminen mukaan heidän oppimisympäristönsä suunnitteluun on tärkeää, jotta oppilaat kokevat tulevansa kuulluksi ja osallisiksi heitä koskevissa asioissa.

H5: ....me otettiin oppilaat mukaan lasten- ja nuortenosaston suunnitteluun et me kyseltiin heiltä mitä he haluais sinne osastolle. Ni sit me saatiin esimerkiks säkkituoleja sinne ku oppilaat oli niitä toivonu. Ni se oli meistä kaikista kauheen kiva et siitä tuli sit heidän näkönen paikka ja he tykkää siellä viettää aikaa vapaa-ajallaki.

Myös kirjaston mediakasvatuksen palvelut tukivat oppilaan toimijuutta. Kirjastoissa oli käytössä mediamatka, jonka tarjonta oli toteutettu niin, että oppilas pääsi toimimaan ryhmässä muiden kanssa. Tarjonta ei ollut aikuisjohtoista luennointia, vaan toiminta oli lähtöisin oppilaan ideoista (video siitä, mitä ei kannata netissä tehdä). Tämä tukee oppilaan osallisuuden kokemuksen tunnetta. Kirjaston tarjoamissa palveluissa oppilas ei ole ainoastaan passiivinen tiedon vastaanottaja, vaan aktiivisessa tekijän roolissa.

5.4 Kirjaston ja koulun yhteistyön toimivuus

Suurin ongelmakohta yhteistyössä kiteytyy erään haastateltavan lausahdukseen; ”jotkut opettajat ei tuu koskaan ja jotkut käy usein.” Suurimmaksi ongelmakohtaksi haastateltavat nostivat ne opettajat,

jotka eivät käytä kirjastoa opettajat eivät ole itse kiinnostuneita lukemisesta, eivätkä käytä kirjastoa vapaa-ajallaankaan.

Haastateltavat olivat harmissaan kirjastoa käyttämättömien opettajien vuoksi. Jokainen viidestä haastateltavasti nosti esiin ongelmista keskusteltaessa opettajat, jotka eivät tuo luokkia kirjastoon. Asia koitettiin hyvin turhauttavaksi ja harmilliseksi.

H: Oleksä tyytyväinen tähän teiän yhteistyöhön?

H1: Öö joo, olen. Se mikä jää puuttumaan on ne jotkut opettajat joita ei saa syystä tai toisesta tulemaan kirjastoon.

H2: .....on opettajia ku ei tuu. Et niitä oli jo silloin ku oltiin samassa rakennuksessa. En tiä mistä se sit johtuu. Et onkohan heil sit joku periaate et jos he ei sit vaan ite lue tai jotain. Et mulle ei riitä rahkeita alkaa heitä hakemaan kirjastoon. Et mä teen sit yhteistyötä heidän kanssa ketkä haluaa tulla.

H3: .....koitetaan jokaiselle luokka-asteelle tarjota jotain ja se menee senki mukaan kuinka aktiivisia opettajat on. Puolet opettajista on tosi aktiivisia. Sit osa ei tuo ollenkaan kirjastoon. Tää kyllä harmittaa et mä nään et se on tosi tärkeä alakoululaisille tai et alakoululaisryhmät on tosi tärkeitä, et mitä jos me ei saada niitä sit lukemaan. Me ollaan kyl tarjottu ja tultu vastaan mut ei ne silti tuu.

Haastatteluista kävi ilmi, että opettajat kyllä tietävät mitä palveluja kirjastot tarjoavat, ja kuka yhteistyöstä vastaa. Tässäkin kuitenkin löytyi eroja niiden opettajien välillä ketkä käyttävät aktiivisesti kirjastoa ja niiden, jotka eivät ole kiinnostuneita kirjaston kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kirjastolta lähtee syksyisin ja keväisin kutsukirje kirjastoon, jossa kerrotaan kirjaston tarjonnasta. Tämän lisäksi tarjolla on myös infotilaisuutta opettajille.

H: Tietävätkö opettajat riittävän hyvin mitä palveluja kirjasto tarjoaa?

H1: Opettajat tietävät ihan varmasti kirjaston tarjoamista palveluista. Joka syksy ja kevät lähtee sähköposti, jonka lisäksi muistutellaan opettajia sähköpostitse tulevista tarjonnista.

H5: Meil on syksysin näiden kirjeiden lisäksi infotilaisuus opettajille. Sinne tulee kaikki nää elämyspolun jäsenet esittelemään tarjontaa.... ....Se velvottais opettajia kyl käymään mut ei kaikki opettajat kyl oo käyny. Et ne on niitä samoja opettajia ku ei muutenka käytä kirjastoo.

Ennako-oletusten varjolla oli yllättävää, etteivät pääkirjastot tarjonneet kaikkia palveluja kaikille luokka-asteille. Tämä on kuitenkin ymmärrettävää esimerkiksi Turun pääkirjastoa käyttävien koulujen ja oppilaiden suuren määrän vuoksi. Pienemmissä kirjastoissa, lähikirjastoissa, taasen palveluja pystyttiin järjestämään enemmän. Haastatteluissa kävi ilmi, että pääkirjastojen resurssit ovat rajalliset ja lastenkirjaston työntekijöitä on haavoittuva määrä. Lähikirjastoissa tarjontaa pystyttiin laajentamaan oppilasmäärän ollessa pienempi.

H1: ....olis aivan ihanaa jos kirjavinkkausta voitais tarjota ihan kaikille luokka-asteille. Sit vois olla kaikkia kerhoja ja lukupiirejä. Ja siis ihan vaikka mitä ja sitku näihin yhdistäis padit niin se ois ihan varma et vaikka kirja ei kiinnostaiska ni ne innostuis. Mutku meit on vaan kolme vinkkaria ja luokkia on sadoittain. (Pääkirjaston työntekijä)

H4: Me tarjotaan kaikille luokille jotain. Et pyritään järjestään kirjavinkkaustaki kaikille luokka-asteille. (Lähikirjaston työntekijä)

Haastateltavat nostivat esiin myös muita ongelmakohtia ja haasteita, joista yllättävän moni koski opettajan käyttäytymistä kirjastovierailujen aikana. Opettajien kerrottiin mm. poistuvan itse paikalta kirjavinkkauksen alkaessa. Oppilaiden oppimisen kannalta olisi tärkeää, että opettaja olisi tapahtumassa itse myös paikalla. Opettajan poistuminen nähtiin haastateltavien kesken epäkunnioituksena kirjaston tarjontaa kohtaan. Koettiin, että oppilaille saattaa syntyä tunne siitä, ettei kirjaston tarjoamalla, vaikkapa kirjavinkkauksella, ole mitään tekemistä oppimisen kanssa, koska opettaja ei ole paikalla.

H: Miten luokkien kirjastovierailut yleensä sujuu?

H1: Aina on joskus ongelmia... ...Pääsääntöisesti erittäin hyvin. Joskus ne ongelmat mitä on niin kumpuaa jostain järjestyksenpidosta tai sitte et opettaja ei oo niinku ymmärtäny riittävän selkeesti kertoo et mitä on tultu tänne tekemään. Tai sit jos opettajalla on semmonen asenne et hän ei arvosta meiän työtä niin totta kai se niinkun välittömästi näyttäytyy myös niille oppilaille et ei niinkun välitetä eikä jakseta kiinnostua ja miks pitäiskä jos aikuinen ei malta sitä 45 minuuttia esimerkiks pysyy siinä ku se vinkkaus kestää niin miksi lapsikaan sitten.

H2: On hirveen hyvä et opettaja on ite aktiivinen sen ryhmän ohjelman kanssa, seuraa aktiivisesti sitä et se antaa oppilaille esimerkin et jotkut opettajat saattaa tuoda luokan ja lähtee ite kirjaston kahvilaan.

Kirjastokäynneillä oli yllättävän usein ollut tilanteita, joissa opettaja tuo lapset esimerkiksi kirjavinkkaukseen ja poistuu itse paikalta. Mikäli opettaja jäi paikalle, oli tavallista, että hän teki ohjelman aikana jotakin muuta esimerkiksi iPadilla. Toiveina opettajille olikin muun muassa se, että on paikalla. Myöskin käytännön asiat nousivat keskiöön. Opettajalta toivottiin kirjastokorttien mukaan ottamista kirjastovierailulle tultaessa. Isoon rooliin nousi myös lainarajoitukset, joilla opettajat rajoittavat oppilaiden lainattavien kirjojen määrän esimerkiksi yhteen. Näiden rajoitusten toivottiin poistuvan. Opettajan olisi tärkeää olla läsnä ja kuunnella kirjaston henkilökunnan tarjoamaa heidän ammattitaitonsa värittämää tarjontaa siitakin syystä, että aihetta voitaisiin käsitellä lisää vielä luokassa. Mikäli kirjaston tarjonta jää erilliseksi osaksi ilman jatkojalostusta omassa luokassa, ei kirjastossa käsiteltyjä asioita pystytä linkittämään mihinkään suurempaan kokonaisuuteen. Tällöin kirjaston tarjonta jää erilliseksi palaseksi, jolloin suurempi kokonaiskuva jää oppilailta pimentoon.

Opettajan käytös kirjastovierailujen aikana nousi lähes jokaisessa haastattelussa esiin negatiivisella tavalla. Kirjaston henkilökunta oli asiasta harmissaan, muttei myöskään tiennyt, miten asiasta voisi kouluille rakentavasti kertoa. Opettajien käytöksissä oli kyllä eroja, mutta päällimmäisenä mielessä olivat opettajat, joiden käytös oli jäänyt harmittamaan.

H1: ....opettaja saa mun mielestä aika hyvän ohjeistuksen että toivotaan aina, että ku muistutetaan aina et kirjastokortit ois mukana että ne ois sitte.

H1: ..... Et me just toivotaan et opettaja ei tekis niitä rajotuksia.... ....Sit jos vinkkauksen jälkeen ei lainata niin se on tosi turhauttavaa.

H: Ooksä kokenu kirjaston ja koulun yhteistyön toimivaksi?

H5: Öö oon kokenu pääsääntöisesti toimivaksi. Lähinnä ne mitä ehkä on tota tullu ongelmiksi niin et ehkä lähdetään koululta vähän sillain et ei oo ne kortit mukana. Ja sit vinkkauksiinki ku tullaan ni opettajilla aika usein alkaa puhelin soimaan tai sit puhelimen valot vilkkuu. Ja sit turhan usein tulee näitä et opettaja sanoo et nii et mua ei varmaan tarvitakka täällä ja lähtee pois et sit se antaa kyl huonon esimerkin oppilaille. Et ne oppilaat osallistuu kyl ihan erilailla kenen opettaja on siel lattialla istumassa mukana. Tai se et jos vinkkauksessa keskellä istuu opettaja ku tekee tabletilla töitä ni kyl se häiritsee. Mut me ei olla kyl myöskään keksitty tapaa sanoo asiasta. Et ku harmittaa tommonen ni se et miten siitä vois kauniisti sanoo.

Opettajien läsnäolo nostettiin jokaisessa haastattelussa tärkeäksi osaksi yhteistyön toimivuutta. Haastateltavat kokivat harmillisesti sen, että opettaja laiminlöi vastuutaan oppilaistaan, ja pyrki siirtämään sen kirjastonhoitajille.

*H1: Opettajan tehtävä on se että hän valvoo sitä luokkaansa josta hän on vastuussa koko päivän. Ja sit niinku pitää huolen siitä että järjestys säilyy, et se ei oo vinkkarin tehtävä ei millään tavalla...
...Jotkut opettajat on niinku tosi innoissaan ja tosi mukana ja se on sit kiva et se välittyy lapsille.*

H2: Opettajien tulee muistaa et siel kirjastossa käydään opettajan johdolla. Et se on kyl tosi vähän jos käy vaan niillä opastetuilla jutuilla vaikka kerran tai kaks vuodessa. Et ei opettajan tarttee mitään ihmeellistä ohjelmaa järjestää et kunhan vaan tulee sinne kirjastoon. Ni se on tosi tärkeätä sen lukemaan innostamisen kannalta.

Vaikka haastateltavilla oli huonojakin kokemuksia koulun kanssa toteutettavasta yhteistyöstä, nousi tärkeimmäksi toiveeksi opettajille oppilaiden tuominen kirjastoon.

H3: Tuokaa lapset kirjastoon. Me kyl koitetaan kaikkee järjestää.

Opettajan roolin lisäksi haastateltavat nostivat vanhempien lukuharrastuksen tärkeyttä esiin. Lukevan aikuisen malli on tärkeä lapsen lukuinnostuksen ja lukemaan oppimisen kannalta. Erityisen tärkeää pojille olisi saada malli lukevasta miehestä. Lukevan aikuisen mallin lisäksi on tärkeää, että jokainen löytää itselleen mieluisan kirjan.

H5: Pitäis saada myös vanhemmat lukemaan et se esimerkki on tosi tärkeä. Eli tavallaan vanhemmilleki pitäis pitää jotaki. Et pitäis keksii et jos aikuisille on jotain lukupiirejä et miten sen sit sais liitetty siihen lasten lukemiseen.

Yhteyshenkilön nimeäminen sekä koulun että kirjaston puolelta on yhteistyön toimivuuden kannalta tärkeää. Tämä nousi esiin myös haastatteluista. Myös kirjaston henkilökunnan tutuksi tuleminen opettajille oli tärkeää opettajien tavoitettavuuden kannalta.

H4: Meil ei oo koululla mitään yhdyshenkilöö. Et vois olla joku kirjasto-opettaja kelle sit vois aina lähettää sähköpostit ja olla häneen yhteydessä. Ja hän vois sit myös koittaa innostaa näitä opettajia, jotka ei käy meillä.

H3: Syyskuussa ja tammikuussa lähetetään kouluille sähköpostilla kirje. Oon huomannut et pääkirjastosta lähetetyt sähköpostit ei tavota opettajia. Et mä lähetän ne ite vielä uudelleen. Et sit ne opettajat herää ku ne lukee mun sähköpostit ku oon tuttu henkilö. (lähikirjaston kirjastonhoitaja)

Haastatteluista nousi esiin se, että kaikki opettajat eivät ymmärrä kirjaston henkilökunnan esimerkiksi ennen kirjavinkkausta tehtävää suurta taustatyön määrää. Koulun henkilökunnan puolelta tullut arvostuksen tunne koettiin vaihtelevasti.

H: Koeksä että opettajat arvostaa teiän ammattitaitoo?

H1: Suurin osa arvostaa kyllä... ...Sit niinkun yks asia mikä on niinku muuttunu täs vuosien varrella niin todella harvoin mä saan aplodit sen jälkeen ku oon sen yhden miehen shown vetäny. Sit on myös tätä et ei edes kiitetä. Se on mun mielestä aika huolestuttavaa. Et kun kuitenkin opettaja on myös vastuussa sen luokan tapakasvatuksesta. Vois sanoo et melkein puolet on semmosia et ei kiitä ja et äkkiä vaan pois et on kauhee kiire lainata ja lähtee. Ja sit on et ei tervehdi ja sano näkemiin ku lähtee.

H: No koetko sä että opettajat arvostaa teiän ammattitaitoo?

H2: Kyllä tietenkin eroja löytyy ja sit toisaalta on opettajia, jotka ei tuo luokkaa kirjastoon edes elämyspolkukäynnille vuodesta toiseen. Et me ei niiden mielipiteitä sit tietenkään tiedetä.

H5: Törmäämme kyllä opettajiin ketkä ei ymmärrä sitä taustatyötä mitä me tehdään. Et saattaa olla tämmöstä et he on keskenään vaihtanu meille ilmottamatta et kakkosluokka tuleeki vinkkaukseen ku nelosluokan piti tulla ja sit meil on ihan kaikki väärät kirjat ja systeemit. Et ei se oo se sama esitys niille kaikille et he ei sit sitä ymmärrä.

Opettajan oma innostus nostettiin jokaisessa haastattelussa useassa kohdassa esiin kirjaston ja koulun yhteistyön toimivuuden kannalta. Haastateltavat olivat huolissaan siitä, miten kaikkia opettajia ei saanut millään tavalla tavoitettua ja tuotua kirjaston tarjonnan pariin. Erityisen tärkeäksi kirjaston ja koulun yhteistyö koettiin alkuopetuksessa, jolloin lukemisen innostus pitäisi saada heräteltyä.

H4: Ikävä kyllä on niitä opettajia ku ei tuu kirjastoon. Et sillä on tosi suuri merkitys sillä opettajan innostuksella ja kiinnostuksella. Joku ei vaan koe meiän palveluja tärkeeks ja ei sit käytä.

H3: Meidän tehtävä on kannustaa lapsia lukemaan. Jos vaikka luokasta saatais muutama innostumaan lukemisesta. Et se helpottaa kyl myöhemmin koulunkäyntiä. Mun mielestä kaikki saa alkunsa silloin ykkös-kakkos-kolmosesta. Et jos ne silloin innostuis. Jos ne sais silloin käymään kirjastossa et sit se ois semmosta normaalia.

Suurin osa opettajan innotukseen liittyvästä keskustelusta oli opettajien kannalta negatiivista. Haastateltavat nostivat kuitenkin esiin myös muutamia kokemiaan hyviä yhteistyön hetkiä.

H2: Totta kai se lukuharrastuksen tukeminen on hirveen tärkeitä. Ja sit vois puhua eri päivinä eri tavoin mut tänään oli just yks luokka jonka opettajan kanssa juttelin ja siel oli selvästi sellanen hirveen hyvin se opettaja ööm miettiny sen lukemaan innostamisen siel luokalla. Et paljon eri keinoja ja materiaaleja.

5.5 Kehitysideoita kirjaston ja koulun yhteistyöhön

Kirjasto oli innostunut kehittämään koulun kanssa tehtävää yhteistyötä, ja kuulemaan opettajilta, miten he voisivat entistä paremmin vastata oppilaiden tarpeisiin. Palautteen saaminen sekä opettajilta että oppilailta koettiin kuitenkin ongelmalliseksi. Kirjaston henkilökunta halusi kovasti vastata koulun toiveisiin ja tarpeisiin, mutta tietoa näistä tarpeista ei ollut saatavilla.

H4: Aina ku kysyy ni sit sanotaan vaan et joo tää on ihan hyvä mut et me haluttais myös sitä rakentavaaki palautetta et miten me voitais kehittää meiän toimintaa.

H: Miten sun mielestä kirjaston ja koulun yhteistyötä vois kehittää?

H3: Ehkä semmonen mitä kaipais lisää et sais sitä oppilaiden ääntä kuuluviin et se palautteen saaminen sekä opettajilta että lapsilta ois tärkeitä saada kerättyä sellasta palautetta mikä ois semmosessa muodossa mitä pystyis hyödyntämään. Jotenki sen hahmottaminen et mitä me tarjotaan et oisko se itse asiassa sit jotain ihan muuta mitä tarvittais

Kysyttäessä kirjaston henkilökunnalta, kehitysideoita tuli paljon. Jokainen oli ilmeisen innostunut koulun kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja oli uhrannut aikaa kehitysideoiden pohtimiseen. Kirjaston resurssit koettiin kuitenkin rajallisiksi, ja yhteistyön kehittäminen tämän myötä hankalaksi. Myös opettajien kiire uuden OPS:n myötä nostettiin esiin.

H3: Mä kävin aiemmin säännöllisesti opettajankokouksessa. Et se oli tosi toimiva juttu. Sen mä haluaisin palauttaa. Opettajat on nyt niin ylityöllistettyjä et sit mä en oo enää käyny.

Muutama haastateltava oli käynyt aiemmin koulujen opettajankokouksissa. Tämä oli kuitenkin kiireen myötä jäänyt, mutta perinne haluttiin palauttaa. Myöskään vanhempainiltoja ei järjestetty kirjaston toimesta resurssien vähyden vuoksi, mutta ajatus tästä koettiin positiivisena ja toimivana.

H: Onks teil järjestetty yhteisiä vanhempainiltoja?

H2: En oo tietonen et ois ollu. Meil on niin paljon kouluja et tarvittais jo yks ihminen melkein siihen et se kiertäis niitä kouluja. Mut tää ois kyl hyvä juttu.

Myös kirjaston ja koulun yhteinen suunnittelu oli vähäistä. Yhteistyö eteni Elämyspolun mukaisesti, jolloin opettajan ja kirjastonhoitajan yhteistä suunnittelu-aikaa ei ollut. Haastateltavat kuitenkin kokivat, että yhteinen suunnittelu olisi tärkeää. Parhaimmillaan kirjaston ja koulun yhteistyö on silloin, kun yhteistyö vastaa koulujen tarpeita. Käytössä olevat resurssit saadaan parhaiten käyttöön yhteisen suunnittelun kautta. Tarpeiden esiin saaminen koettiin kirjaston henkilökunnan taholta vaikeaksi.

H4: Tavallaan just se et ois yhteistä suunnittelutyötä ja palvelun kehittämistä et meiän palvelut vastais sit heiän toiveita.

Kehitysideoita tuli myös käytännön asioista. Opettajien tavoittaminen koettiin hankalaksi, ja toiveena olikin, että koulujen nettisivuja päivitetäisiin useammin. Kirjaston henkilökunta tunsu itsensä voimattomaksi varsinkin niiden opettajien tavoittamisessa, jotka eivät käyttäneet heidän palveluitaan.

H5: Haasteena on myös se et ku mä alan lähettään syksyllä niitä kirjeitä ni opettajien tietoja ei oo päivitetty sinne koulun nettisivuille. Et se on hirveen hankalaa sit saada oikeita ihmisiä kiinni. Et niitä vois kyl päivittää useemmin.

H2: Ehkä se tota se ei kirjastossa käyvien opettajien tavoittaminen et kun saattaa olla et opettaja ei lue sähköpostia mikä on meille keskeinen tiedotuskanava. Jos näitä on monia ni miten sit muistaa ja ehtii tai organisoii vaikka puhelimella soittamisen.

Yksi haastateltavista oli ottanut yhteyttä rehtoriin yhteistyön takkuilla. Yhteistyön toimivuuden kannalta on tärkeää, että sekä kirjastosta että koulusta löytyy yhteistyöstä innostunutta henkilökuntaa.

H3: Viis vuotta sitten ku mä alotin ni koulun kanssa tehtävä yhteistyö oli lähes olematonta. Et silloin mä otin yhteyttä rehtoriin ja kysyin mikä siinä on ongelmana et miks ne ei käy. Sit kävi ilmi et tosi monella oppilaalla ei oo ees kirjastokorttia. Et sit keksittiin tämmönen yhteiskortti luokille ni sillä oli ihan hurja vaikutus. Kävijämäärät nousi ihan räjähdysmäisesti.

Kirjaston henkilökunnalta tuli myös ideoita siihen, miten oppilaiden lukuinnostusta voisi entisestään nostaa. Myös tässä yhteydessä esiin nostettiin opettajan oma innostus. Lisäksi mainittiin erilaisia tapahtumia, jotka voisivat keskittyä lukuinnostuksen herättämiseen. Kirjastosta kerrottiin, että kirjasto kyllä tarjoaa, mutta jälleen ongelmaksi nousevat ne opettajat, jotka eivät käytä heidän palvelujaan, jolloin oppilaiden lukuinnostus ei voi heidän toimestaan kasvaa.

H2: Ehkä siis opettajat on siinä aika keskeisessä osassa. Et toki se tilanne on ehkä ihan erilainen tällasessa ison kaupungin kirjastossa et Turussa ainakin pääkirjaston se lähikoulujen määrä on niin valtava että se laiva kääntyy tavallaan aika hitaasti. Koska aina on järkevintä ajatella koko kaupungin niitä luokkia. Siis ihan varmasti siinä on paljon kehitettävää meilläkin, mutta tota opettajat on tosi avainasemassa siinä.

H3: Erilaisten tapahtumien kautta varmasti. Mut se on sit eri et mihin kirjasto pystyy. Kyllä lapset esimerkiks tykkäs niistä koira-tapahtumista. Mut tässäki on taas se et kirjasto kyl tarjoo mut se et miten ne luokat saa tänne kirjastoon ni se on se ongelma. Viime syksynäki oli ihan vaan muutama opettaja ku mä sain kiinni. Et mein pitää miettiä enemmän et miten me saadaan ne luokat kirjastoon. Mä oon kyl koittanu kysyä mitä opettajat haluais et me tarjotaan.

Kilpailu vapaa-ajasta on nykyään kovaa. Haastateltavat olivat huolissaan siitä, ettei lukemiselle ole nykyään enää aikaa. Lukeminen ei nykypäivänä ole ”cool” harrastus, vaan lähinnä sitä harrastetaan mikäli sille löytyy jokin pieni rako. Haastateltavat olivat huolissaan myös aikuisten puolelta siirtyvästä kiireestä ja aikataulutetusta elämästä oppilaiden elämään, jolloin lukemiselle ei enää jää aikaa.

H5: Mä huomaan ongelmaks sen et lapsilla ei oo nykyään enää taitoo pysähtyä ja kuunnella. Siihen toivois just sen takia et sen lukemisen sais yhdeks harrastukseks. Et ku me aikuiset opetetaan lapsille jo heti aikataulutus et koko ajan pitää mennä jonnekki. Et me voitais koittaa nostaa sitä lukemistaki arvostetuks harrastukseks.

Lukemisen nostamiseksi suosittujen harrastusten pariin oli jo mietitty muutamia ideoita. Yksi haastateltavista oli miettinyt asiaa enemmänkin, ja hänen ideansa nostetaan tässä yhteydessä esiin:

H5: Perustaisimme kirjaston oman kirjaseuran ja sille joku vetävä nimi. Seura, joka olis verkossa mut joka järjestäis jäsentapaamisia tai tapahtumia silloin tällöin. Seura ei olis koulusidonnainen vaan kirjaston oma lapsille suunnattu lukemiseen liittyvä harrastustarjonta ja tosin tietysti tiivis yhteistyö koulujen kanssa. Tapahtumia vois olla kirjastossa tai kirjastoissa ja kouluilla. Jäseneks vois liittyä kuka vaan ja jäsenenä olis myös eri julkkiksia esimerkiks kirjailijoita tai tubettajia tai jotain idoleita , jotka kertois omasta lukemisharrastuksesta ja ehkä lempikirjoista. Seuran jäsentapaamisissa ja tapahtumissa jäsenet pääsis tapaamaan näitä julkkiksia. Seuran jäsen vois olla sellainen "ei aktiivi" joka käy sivuilta kattomassa muiden lukuvinkkejä, tai sillä lailla aktiivi että käy sekä kattomassa vinkkejä että itse vie myös vinkkejä ku tosiaan tärkein ja tehokkain kirjavinkkaus tapahtuu lapselta toiselle. Sitten halukkaista vois koostua myös reportterit jotka kirjoittais juttuja seuran sivuille ja esimerkiks haastattelis julkkiksia.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu

Kaiken kaikkiaan kirjaston ja koulun yhteistyö vaikuttaa tällä hetkellä melko hyvältä. Kirjaston tulee jatkossakin keskittyä sen perimmäiseen tavoitteeseen, lukuharrastuksen nostamiseen oppilaiden harrastusten joukkoon. Perinteisen lukutaidon tulee pysyä hyvällä tasolla, ja kirjasto voi olla tätä edesauttamassa. Koulujen tehtävänä on tarttua kirjastojen tarjoamiin palveluihin ja antaa kirjastoille rakentavaa palautetta tarvittaessa. Kirjastoa käyttämättömiä opettajia tulee houkutella kirjastoon entistä enemmän, ei vain kirjaston taholta, vaan myös koulun henkilöstön kesken. Kirjaston ottaminen osaksi opetusta laajentaa positiivisesti oppimisympäristöä. Oppilaiden toimijuuden ja osallisuuden tunteiden vahvistaminen onnistuu kirjastojen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Kirjaston henkilökunta on tietoinen oppilaiden osallistamisen positiivisista vaikutuksista. On harmi, jos tämänkaltainen mahdollisuus hyödyntää muiden ammattiryhmien tietoja ja taitoja jätetään koulussa käyttämättä.

Itse jäin kaipaamaan kirjastoilta verkkotiedonhakuun liittyvää opastusta. Nykypäivän oppilaat etsivät internetistä yhä enemmän tietoa, ja olisi tärkeää ymmärtää tiedon olevan monessa sivustossa epäluotettavaa. Tiedon epäluotettavuudesta oli pientä keskustelua mediamatkan yhteydessä neljäsluokkalaisten kanssa. Olisi kuitenkin tärkeää oppia etsimään luotettavaa tietoa internetistä ja hahmottaa millaisiin sivustoihin ei kannata luottaa. Myös sosiaalisesta mediasta olisi hyvä käydä tarkemmin keskustelua mediakasvatuksen yhteydessä. Vaikka sosiaalisessa mediassa on ikäraajat, moni alakoululainen käyttää niitä. Myös vanhempainillat aiheesta kirjaston ja koulun yhteistyössä voisivat olla tehokkaita ja hyödyllisiä.

Kaikissa lukemistutkimuksissa on korostunut lukutaidon tärkeys. Tietokoneiden ja audiovisuaalisten välineiden lisääntyminen on entisestään korostanut lukutaidon tärkeyttä. Lukutaito on edellytys käytännön elämässä selviytymiseen. Heikon lukutaidon on todettu lisäävän syrjäytymisriskiä. Suomalaiset lapset ovat pärjänneet kansainvälisissä lukutaitotutkimuksissa hyvin. Suomalaisten lasten lukutaidon heikkenemisestä on uutisoitu paljon viimeaikoina. Helsingin Sanomien mukaan ero poikien ja tyttöjen lukutaidossa on suhteellisen suuri. Heikon lukutaidon omaavista yli kolme neljäsosaa on poikia. (HS 11.9.2014) Tästä syystä pitäisi pyrkiä kannustamaan ennen kaikkea poikia lukuharrastuksen pariin. Tutkimusten mukaan hyvää lukutaitoa edistää se, että lapsella on paljon

kirjoja saatavilla, ja tämä on helposti toteutettavissa käymällä lapsen kanssa kirjastossa (Kummala-Mustonen 2002, 101).

Haastatteluissa opettajan oma innostus ja kiinnostus kirjoja kohtaan nousi useasti esiin. Lapsi tarvitsee lukuinnostuksen heräämiseksi lukevan aikuisen mallin. Monessa kodissa vanhemmat eivät enää vapaa-ajallaan lue, jolloin opettajalla on suuri rooli lukevana aikuisena.

Lukevan miehen malli on pojille erityisen tärkeää. Poikien lukutaito on yhä heikkenemään päin, ja tähän tarvittaisiin muutos. Jokaisessa koulussa on varmasti miesopettajia, jotka voisivat vaikkapa järjestää lukupiirejä poikien lukuharrastuksen lisääntymiseksi. Myös kouluvaaria voisi hyödyntää lukevan miehen mallina. Opettajien lisäksi myös kirjaston henkilökunta toimii lukevan aikuisen mallina. Tämän mallin toimiminen kuitenkin vaatii opettajien aktiivista kirjaston käyttöä luokan kanssa.

Keskiöön jokaisessa haastattelussa nousivat ne opettajat, jotka eivät käytä kirjaston tarjoamia palveluja. Kirjaston käyttö riippui täysin opettajan omasta innostuksesta ja kiinnostuksesta. Haastateltavat eivät osanneet kertoa mitään syytä käyttämättömyydelle. Nämä opettajat kuitenkin näyttivät syvästi harmittavan kirjaston henkilökuntaa. Kirjaston käyttämättömyys kielii omasta mielestäni suoraan arvostuksen puutteesta toisen ammattitaitoa kohtaan. Oppilaiden säännöllinen pääsy kirjastoon koulu-uran aikana ei saisi olla riippuvaista siitä, millaisen opettajan sattuu saamaan. Kirjastoa aktiivisesti käyttävät opettajat olivat kirjaston tarjoamiin palveluihin tyytyväisiä. Pohdittavaksi jää, saisiko heidän innostustaan jotenkin siirrettyä kirjastoa käyttämättömiin opettajiin.

Kirjastoja käyttämättömien opettajien lisäksi haastatteluissa nousi huolestuttavasti esiin opettajien käyttäytyminen kirjastovierailuilla. Tästä huolimatta kirjaston henkilökunta vaikutti todella innostuneelta koulun kanssa toteuttavasta yhteistyöstä.

Moni opettaja toi oppilaansa esimerkiksi kirjavinkkaukseen ja poistui itse paikalta. Oppilaat saavat opettajalta näin esimerkin siitä, ettei kirjaston tapahtumat ole juurikaan merkityksellisiä. Poistumalla paikalta opettaja laiminlyö vastuutaan oppilaistaan. Kirjaston henkilökunta ei ole vastuussa oppilaista, vaan heidän tehtävänä on ainoastaan tarjota tapahtumia. Haastatteluista kävi selvästi ilmi, että tällaiset tapaukset harmittivat kirjaston henkilökuntaa. He toivat esiin myös sen, etteivät tienneet miten asian olisi voinut ottaa koulun kanssa esiin. Yksi haastateltavista oli yhteistyön takkuillessa ottanut suoraan yhteyttä rehtoriin. Tällainen suora lähestyminen on kyseisissä tapauksissa kaikista paras ja tehokkain keino. Asioihin ei tule muutosta, mikäli niistä ei anneta palautetta.

Toimivassa yhteistyössä löytyy arvostusta molemmin puolin. Arvostuksen lisäksi tarvitaan yhteissuunnittelua. Haastatteluissa nousi esiin, että opettajilta ja oppilailta oli vaikeaa saada rakentavaa palautetta. Tähän pitäisikin keksiä jokin keino, jolla saataisiin yhteistyö entistä toimivammaksi. Kirjasto halusi vastata koulun nykypäivän tarpeisiin ja muokata omia palvelujaan kouluille sopivimmiksi. Tämä kuitenkin oli hankalaa rakentavan palautteen puutteen vuoksi. Yhteiset suunnitteluhetket ja palaverit helpottaisivat palvelujen kehittämistä. Resurssit ja aika ovat kuitenkin valitettavan rajallisia.

Kirjavinkkaus nostettiin jokaisessa haastattelussa käytetyimmäksi palveluksi. Lukuinnostus kasvaa jokaisen vinkkauksen jälkeen. Olisikin tärkeää, että kiireestä huolimatta oppilaat saisivat lainata vinkattuja kirjoja. Monessa tapauksessa kirjastoista oli ollut kiire vinkkauksen jälkeen pois, jolloin lainaus oli jäänyt tekemättä. Tällöin koko kirjavinkkaus menettää tehonsa.

6.2 Tutkimuseettiset seikat ja tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella monista näkökulmista. Perinteisesti luotettavuutta pohditaan validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiin. Reliabiliteetilla taas tarkastellaan tutkimuksen toistettavuutta. Näillä käsitteillä arvioidaan lähinnä määrällistä tutkimusta, joten tässä tutkimuksessa ei pohdita luotettavuutta näiden käsitteiden kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136)

Laadulliselle tutkimukselle asetettavia vaatimuksia ovat johdonmukaisuus ja toistettavuus. Tutkimus on luotettava aina ajassa ja paikassa. Tutkimustulosten yleistämistä pätevyysalueen ulkopuolelle tulee välttää. (Heikkilä 2004, 30) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on oleellista, että vastaajan tulisi vastata kahteen samankaltaiseen kysymykseen samalla tavalla (Creswell 2005, 162). Tässä tutkimuksessa on hyvin epätodennäköistä, että toistettaessa tutkimus saataisiin täydellisesti samat vastaukset, kuin ensimmäistä kertaa tutkimusta tehdessä.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää otoksen edustavuus. Edustavuuteen vaikuttaa mm. otoksen koko. (Vilkkä 2005, 80) Tässä tutkimuksessa haastatteluihin valikoitui Turun seudulta sellaiset kirjastonhoitajat, jotka osasivat vastata kaikkien Turun kirjastojen puolesta. Lisäksi otoksen edustavuuden vuoksi haastatteluihin valikoitui yksi kirjastonhoitaja myös Turun lähikunnasta.

Laadullinen tutkimus on tulkinnallista. Ilmiöstä ei ole mitään yksiselitteisesti selitettävää ainoata totuutta, joka voitaisiin esittää tutkimuksen tuloksena. Tutkimusraportti on tutkijan oma tulkinta

tutkittavasta ilmiöstä. (Kiviniemi 2001, 82) Tässä tutkimuksessa oli vaikeaa olla ottamatta huomioon omaa subjektiivista kokemusta kirjaston käytöstä.

Laadullisen aineiston analysoinnissa useasti saattaa vaikuttaa tutkijan omat ennakkokäsitykset, varsinkin jos ne ovat voimakkaita. Tällaisissa tapauksissa minkäänlainen saatu aineisto ei muuta tutkijan mieltä asiasta. (Metsämuuronen 2008, 47) Tässä tutkimuksessa haastattelijalla oli lievä ennakkokäsitys siitä, että kirjaston henkilökunta tarjoaa kouluille monia hyviä palveluja, mutta koulut eivät tartu niihin riittävästi. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut tutkimuksessa saatuihin tuloksiin.

Tutkijan tulee pitää mielessään tutkimusta tehdessään erilaiset näkökulmat (Metsämuuronen 2008, 58). Tämä tutkimus on keskittynyt kuulemaan kirjaston henkilökuntaa, mutta tutkimusta tehdessä on koko ajan muistettu se, että kirjaston ja koulun yhteistyöhön liittyy myös toinen näkökulma, koulun ja opettajien näkökulma.

Laadullinen tutkimus ei ole lähtökohtaisesti yhtä luotettavasti toistettavissa kuin tilastollinen tutkimus. Tutkimukset perustuvat kuitenkin ajatukseen siitä, että informantit ovat tutkimukseen osallistuessaan olleet rehellisiä ja heiltä saatu informaatio on totta. (Metsämuuronen 2008, 53) Tämä tutkimus on toistettavissa siinä mielessä, että valikoidut teemat ja niihin liittyvät kysymykset voidaan esittää uudelleen samassa kontekstissa. Vastaukset eivät kuitenkaan tulisi olemaan samanlaisia, vaikka haastateltavat olisivat samoja. Tämän tutkimuksen keskiössä olleet teemat muuttuvat ja kehittyvät jatkuvasti. Myös jokaisen haastateltavan omat henkilökohtaiset mielipiteet, asenteet ja mielialat ovat olleet värittämässä tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia.

Tutkija ei saa pakottaa tai ohjailta haastateltavien vastauksia tiettyyn suuntaan käyttämällä ohjailevia haastattelukysymyksiä (Metsämuuronen 2008, 58). Tässä tutkimuksessa saadut tulokset eivät ole tutkijan johdattelemia, vaan haastateltavilta itseltään esiin tulleita. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tärkeää pohtia myös tutkimustulosten yleistettävyyttä (Ronkainen ym. 2011, 129). Tässä tutkimuksessa tulokset ovat yksittäisten Turun seudun kirjastonhoitajien vastauksia, mutta henkilökohtaisesti uskoisin muistakin kirjastoista saatavan suhteellisen samankaltaisia vastauksia.

Haastattelututkimuksessa on tärkeää huomioida myös tutkimuseettiset seikat. Tässä tutkimuksessa haastateltiin henkilöitä heidän oman alansa ammattilaisina, joten on tärkeää, että heidän henkilöllisyytensä pysyy salassa. (Tiittula & Ruusuvaori 2005, 17)

6.3 Jatkotutkimusideoita

Tutkimukseen on haastateltu ainoastaan kirjaston henkilökuntaa. Kuten kirjallisuuskatsauksessa kävi ilmi, on yhteistyön onnistumisen kannalta tärkeää molempien osapuolien aktiivinen ote. Tässä tutkimuksessa esiin nousi ainoastaan toisen yhteistyökumppanin näkökannat. Olisi mielenkiintoista (ja oikeudenmukaista) kuulla myös toisen yhteistyön osapuolen, koulujen, näkökulmat. Kirjaston henkilökunnalta tuli melko paljon kritiikkiä opettajien toiminnasta. Kirjaston toiminnalle ei juurikaan annettu kritiikkiä. Tästä syystä olisi hyvä kuulla myös opettajia yhteistyötä koskevissa asioissa. Jo aiemmin mainittu jatkotutkimus olisi mielenkiintoista toteuttaa lähtemällä liikkeelle opettajista ja heidän mielipiteistään. Olisi myös mielenkiintoista lähteä kehittämään yhdessä koulun ja kirjaston kanssa entistä toimivampaa yhteistyötä.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi mielestäni selvittää syitä joidenkin opettajien kirjaston käyttämättömyydelle. Pohdintaa tästä oli ilmoilla jo haastatteluissa. Nämä opettajat olisi tärkeää saada käyttämään oppilaidensa kanssa kirjaston tarjoamia palveluja.

Kirjaston perimmäinen tarkoitus koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä on perinteisen lukutaidon tukeminen ja ylläpitäminen. Olisi mielenkiintoista tutkia, vaikuttaako kirjastossa käyminen positiivisesti oppilaiden lukutaidon kehitykseen ja lukuharrastuksen ylläpitämiseen.

LÄHTEET

- Ahvenainen, O., Ikonen, O., Koro, J. 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Tummaavuoren Kirjapaino Oy: Vantaa
- Asikainen, I. 2009. Informaatiolukutaitoa kirjastosta. Teoksessa Verho, Seppo (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus ja Suomen kirjastoseura
- Creswell, J. W. 2005. Educational research. Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. New Jersey, Merrill: Pearson Education.
- Dewey, J. 1951. Experience and Education (alkup. 1938). New York: Collier Macmillan.
- Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppijoiden parhaaksi. Teoksessa Niinikangas, Liisa (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino
- Falck, R. 2003. Uudet opetussuunnitelmat ja tiedonhallintataidot. Teoksessa Voiko käärme kompastua. Opettajan tiedonhallintataitojen opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Gellin, M., Herranen, J., Junttila-Vitikka, P., Kiilakoski, T., Koskinen, S., Mäntylä, N., Niemi, R., Nivala, E., Pohjola, K. & Vesikansa, S. 2012. Lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.). Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimus- verkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 95–148
- Gretschel, A. 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Teoksessa Gretschel, A. (toim.). Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina - Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Suomen Kuntaliitto, 48–60
- Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovai-
kutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin.
Studies in sport, physical education and health 85. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hakkola, K., Virsu, M. 2000. Entä jos... Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä.

Tampere: Tammer-Paino Oy.

Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta - katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Orivesi: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Heinonen, A. 2009. Kirjaston välineet tarjota mediakasvatusta kouluille: Vinkkaus ja tiedonhaku. Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus ja Suomen kirjastoseura

Heppell, S., Chapman, C., Millwood, R., Constable, M. & Furness, J. 2004. Building learning futures. A research project at Ultralab within the CABE / RIBA "Building Futures" programme

Hirsjärvi, S. 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan Painolaitokset.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy

Hutchby, I. & Moran-Ellis, J. 1998. Situating children's social competence. Teoksessa Hutchby, I. & Moran-Ellis, J. (toim.) Children and social competence. Arenas of action. London: Falmer Press, 7–26.

Juntunen M. & Mehtonen L. 1982. Ihmistieteiden filosofiset perusteet. Helsinki: Gummerus.

Jäppinen, E. 2000. Kirjasto oppimisen ja kasvun tukena. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy

Kansanen, P. 2004. Opetuksen käsitemaailma. Juva: PS-kustannus

Kesola, A. 2003. Opetussuunnitelmatyön tuloksia Lempäälästä. Teoksessa Voiko käärme kompastua. Opettajan tiedonhallintataitojen opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy

Kiilakoski, T., Gretschel, A., & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.). Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 9-33

Kolu, K. 2000. Mitäpä se opettaja kirjastolla tekisi? Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy

- Kuhlthau, C. 2000. Informaatiosta oppimisen prosessi. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Kummala-Mustonen, M. 2002. Vanhempainillat. Teoksessa Kirja kantaa - tarina tukee. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu
- Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.
- Lyytinen-Levander, M. 2009. Superkirsti ja opettaja – superpari. Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus ja Suomen kirjastoseura
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat oppimisympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Opetushallitus
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Gummerus
- Määttä, K. 1991. Johdatus tieteelliseen toimintaan ja kasvatustieteelliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopiston monistuskeskus.
- Niemi, Hannele & Multisilta, J. 2014. Koulu rajattomuuden keskellä. Teoksessa Niemi, H. & Multisilta, J. (toim.) Rajaton luokkahuone. PS-kustannus
- Nikander, T. 2000. Koulu kutsuu, miten kirjasto vastaa? Teoksessa Niinikangas, Liisa (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy
- Piispanen, M. 2008. Hyvä oppimisympäristö. Oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvinvointien kohtaaminen peruskoulussa. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Gummerus
- Rantala, I. 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. PS-kustannus
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy

- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.
- Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus ja Suomen kirjastoseura
- Sarason, S. B. 2004. Big change question: What is needed to resolve the social and critical issues affecting large scale reform? Macro change demans micro involvement. *Journal of Education Change*, 5, 289 - 302.
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto
- Sinko, P. 2000. Mitä koulu odottaa kirjastolta? Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy
- Soininen, M. & Merisuo-Strom, T. 2009. Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulu: Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. (1994). Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Thomas, N. 2000. Children, family and state: decision-making and child participation New York: Houndmills Macmillan Press.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (toim.) Haastattelu : Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 9 – 21
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tynjälä, P. 2004. Asiantuntijuus ja työkuultuurit opettajan ammatissa. *Kasvatus* 35(2), 174-190
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.

Wuorisalo, J. 2010. Sosiaalinen media oppimisen tukena – matka kohti avoimia, verkottuneita ja liikkuvia oppimisympäristöjä. Teoksessa Meriranta, Marjo (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. UNIPress

Yliherva, A. 2002. ”Piikkikantasista hipaksiin” – Lapsen kielenkehitys ja sen tukeminen. Teoksessa BTJ Kirjastopalvelu. Kirja kantaa – Tarina tukee. Gummerus Kirjapaino Oy

Verkkolähteet

<https://blog.edu.turku.fi/elamyspolku/> Luettu 10.8.2017

LIITTEET

Liite 1. Haastattelulomake

Taustatiedot

Koulutus ja ammattinimike

Kirjaston ja alakoulun yhteistyö

- 1) Tietävätkö opettajat, kuka yhteistyöstä on vastuussa?
- 2) Osapuolten aktiivisuus (ottavatko koulut yhteyttä, oletteko kirjastosta yhteydessä kouluun)?
- 3) Missä vaiheessa lukuvuotta olette yhteydessä kouluun?
- 4) Oletteko järjestäneet koulun ja kirjaston yhteisiä vanhempainiltoja?
- 5) Oletko tietoinen opetussuunnitelman asettamista tavoitteista koskien tiedonhallintataitoja ja kirjastonkäyttöä?
- 6) Onko kirjaston ja koulun yhteistyölle laadittu suunnitelmaa?
- 7) Mitä kirjaston tarjoamaa palvelua koulut hyödyntävät eniten?
- 8) Kuinka usein koululuokat vierailevat kirjastossa ”muuten vain”, lainaamassa pulpettikirjoja yms.?
- 9) Miten koululuokkien vierailut yleensä sujuvat?
- 10) Hyödyntääkö kirjasto muita tahoja (esimerkiksi kirjavinkkauksessa urheilujoukkueen miespuoleisia henkilöitä – poikien lukuharrastuksen tukeminen)?
- 11) Koetko, että opettajat arvostavat kirjaston henkilökunnan ammattitaitoa?
- 12) Miksi koululuokkien olisi hyvä vierailla kirjastossa?
- 13) Koetko, että niiden luokkien oppilaat, joista vieraillaan säännöllisesti kirjastossa, vierailevat kirjastossa enemmän kuin muut myös vapaa-ajalla?

Lukemaan oppiminen ja lukuharrastus

- 14) Millaista yhteistyötä kirjastolla ja kouluilla on lukutaidon ja lukuharrastuksen tukemiseksi?
- 15) Tarjotaanko koululuokille kirjavinkkausta? Jos kyllä, niin tarjotaanko sitä säännöllisesti?
- 16) Onko kirjasto tehnyt projekteja erityisesti poikien lukutaidon kehittämisen tukemiseksi?
- 17) Oletko huomannut oppilaiden lukuharrastuksen lisääntyneen esim. kirjavinkkausten/koululuokkien vierailujen ansiosta?
- 18) Miten mielestäsi oppilaita voisi entisestään innostaa lukuharrastuksen pariin?

Tiedonhallintataidot

- 19) Miten tiedonhallintataitoja opetetaan yhteistyössä koulujen kanssa?
- 20) Onko opettajan kanssa suunnittelua ennen tiedonhallintataitojen opetusta (mihin aiheeseen liittyen tiedonhaku kohdistetaan – oppilaiden omat projektit huomioiden)?
- 21) Miten huomioitte oppilaiden ikä- ja taitotason tiedonhallintataitojen opetuksessa?

Mediakasvatus

- 22) Onko kirjastolla tarjolla mediakasvatusta?
- 23) Jos on, niin millaista?
- 24) Onko sosiaalisen median käyttöön kohdistuvaa opetuspalvelua?
- 25) Koetko mediakasvatuksen tärkeäksi? Jos kyllä, niin miksi?

Kehitysideoita

- 26) Oletko kokenut kirjaston ja koulun yhteistyön toimivaksi? Jos et, niin miksi?
- 27) Miten kehittäisit kirjaston ja koulun yhteistyötä?
- 28) Tietävätkö koulut riittävän hyvin kirjaston tarjoamista palveluista? Jos eivät, niin miksi?
- 29) Onko kirjaston ja koulun tiiviimpi yhteistyö mahdollista?
- 30) Millaisia haasteita/ongelmakohtia koulun ja kirjaston yhteistyössä on?

- 31) Toivoisitko, että koulut vierailisivat kirjastossa enemmän?
- 32) Mitä toivoisit opettajilta/koululta kirjaston ja koulun yhteistyöhön liittyen?
- 33) Miten toivoisit opettajan käyttäytyvän kouluvierailuissa (osallisuuden määrä)?
- 34) Onko jotakin, jota haluat mainita vielä?